

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Motivace osob vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu

Diplomová práce

Studijní program: N7506 – Speciální pedagogika
Studijní obor: 7506T002 – Speciální pedagogika

Autor práce: **Bc. Andrea Stonjeková**
Vedoucí práce: PhDr. Alena Dědečková

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Andrea Stonjeková**
Osobní číslo: **P16000529**
Studijní program: **N7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Speciální pedagogika**
Název tématu: **Motivace osob vykonávajících pěstounskou péči na
přechodnou dobu**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Zjistit, jaké důvody osoby poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu vedly k jejich volbě a v čem spatřují pozitiva a negativa pěstounské péče na přechodnou dobu.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava výzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Kvalitativního výzkumu - polostrukturovaný rozhovor, kazuistika.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- BUBLEOVÁ, V., 2014. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-19-7.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2010. Velký psychologický slovník. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.
- KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M., 2011. Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu? Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-23-4.
- MATĚJČEK, Z., 1999. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál. ISBN 80-717-8304-8.
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., 1999. Nevlastní rodiče a nevlastní děti. Praha: Grada. ISBN 80-716-9897-0.
- MOŽNÝ, I. 1999. Sociologie rodiny. Základy sociologie. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-858-5075-3.
- NAKONEČNÝ, M., 1996. Motivace lidského chování. Praha: Academia. ISBN 80-200-0592-7.
- ZEZULOVÁ, D., 2012. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0065-9.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Alena Dědečková

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce:

3. dubna 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2018

prof. RNDr. Jan Písek, CSc.
děkan

Ing. Zuzana Paloušková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2017

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 5. 4. 2018

Podpis: Hrylová

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce PhDr. Aleně Dědečkové za odbornou pomoc při tvorbě diplomové práce, za její cenné rady, ochotu a vstřícný přístup. Také děkuji osloveným pěstounkám na přechodnou dobu z Královéhradeckého kraje, bez jejichž účasti by nebylo možné diplomovou práci realizovat.

Bc. Andrea Stonjeková

Název diplomové práce: Motivace osob vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu

Jméno a příjmení: Bc. Andrea Stonjeková

Akademický rok odevzdání diplomové práce: 2017/2018

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Alena Dědečková

Anotace:

Diplomová práce se zaměřuje na formu náhradní rodinné péče pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Cílem diplomové práce je zjistit, jaké důvody vedly osoby poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu k jejich volbě a v čem spatřují pozitiva a negativa pěstounské péče na přechodnou dobu. Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části jsou popsány základní pojmy týkající se rodiny, forem náhradní rodinné péče, podrobněji je popsána pěstounská péče na přechodnou dobu, dále je zde vymezen pojem motivace a druhy motivů. Součástí praktické části je kvalitativní výzkum. Je použita metoda polostrukturovaného rozhovoru u osob vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu, následně kazuistika vybraného respondenta.

Klíčová slova: rodina, motivace, pěstoun, pěstounská péče na přechodnou dobu, náhradní rodinná péče

Title of the diploma thesis: Motivation of Persons Performing Foster Care for Temporary Period

Author: Bc. Andrea Stonjeková

Academic year of the diploma thesis submission: 2017/2018

Supervisor: PhDr. Alena Dědečková

Abstract:

This master's thesis focuses on the temporary foster care. The aim of the thesis is to find out why people provide the temporary foster care and what positives and negatives of the temporary foster care they see. The thesis has two parts: the theoretical and the practical part. The theoretical part introduces basic notions of family and the forms of foster care. Furthermore it in detail describes temporary foster care and introduces the concepts of motivation and motives. The practical part presents the qualitative research. This research contains semi/structured conversations with people who provide temporary foster care and consequently a casuistry of a selected respondent.

Key terms: family, motivation, foster, foster care for a temporary period, alternative family care

Obsah

Seznam tabulek.....	9
Seznam použitých zkratk10	10
Úvod.....11	11
TEORETICKÁ ČÁST.....13	13
1 Rodina.....13	13
1.1 Charakteristika pojmu rodina.....	13
1.2 Systém rodiny	14
1.3 Funkce rodiny	15
2 Motivace.....17	17
2.1 Vymezení pojmu motivace	17
2.2 Druhy motivů	18
2.3 Motivace osob k výkonu NRP	19
3 Systém náhradní výchovy v ČR.....22	22
3.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby.....	24
3.2 Adopce (osvojení)	25
3.3 Pěstounská péče	26
3.4 Poručenství.....	27
4 Pěstounská péče na přechodnou dobu29	29
4.1 Popis a význam PPPD	29
4.2 Vývoj pěstounské péče na přechodnou dobu.....	31
4.3 Role pěstouna.....	31
4.4 Dohoda o výkonu pěstounské péče	33
4.5 Podpora, povinnosti a odměna pěstouna	34
4.6 Pěstounská péče na přechodnou dobu ve vybraných státech Evropy	37
4.6.1 Komparace PPPD ve vybraných státech Evropy.....	39
EMPIRICKÁ ČÁST.....41	41
5 Výzkum.....41	41
5.1 Cíl empirické části a formulace výzkumných otázek.....	41
5.2 Metoda výzkumu a techniky sběru dat.....	42

5.3	Popis výzkumného vzorku.....	43
5.4	Průběh výzkumu.....	45
5.5	Interpretace získaných dat	46
5.5.1	Důvody k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu	46
5.5.2	Spokojenost pěstounů na PD s odbornou přípravou na její realizaci.....	49
5.5.3	Pozitiva a negativa PPPD	50
5.5.4	Změny v životě pěstounů vlivem výkonu PPPD	53
5.6	Kazuistika vybraného respondenta.....	55
5.7	Diskuze	60
5.8	Návrh řešení pro praxi	62
6	Závěr	64
	Seznam literatury	66
	Seznam dalších zdrojů.....	69
	Seznam příloh	71

Seznam tabulek

Tabulka 1: Systém náhradní výchovy v ČR	24
Tabulka 2: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte.....	35
Tabulka 3: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte, které je dle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby.....	35
Tabulka 4: Odměna pěstouna.....	36
Tabulka 5: Příspěvek při převzetí dítěte	36
Tabulka 6: Komparace PPPD ve vybraných státech Evropy.....	40
Tabulka 7: Základní informace o výzkumném vzorku.....	44

Seznam použitých zkratk

DD – dětský domov

DDŠ – dětský domov se školou

DÚ – diagnostický ústav

IPOD – individuální plán ochrany dítěte

NRP – náhradní rodinná péče

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

OZ – občanský zákoník

PCH – poruchy chování

PP – pěstounská péče

PD – přechodná doba

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

Úvod

„Všechny děti mají právo na milující rodinu!“

Jana Lexová, pěstounka, členka Asociace náhradních rodin ČR

Ústředním tématem diplomové práce je motivace osob, jež se rozhodly pro výkon formy náhradní rodinné péče, a to konkrétně pěstounské péče na přechodnou dobu. Výše uvedené téma bylo vybráno i z důvodu osobních. Autorka pracuje jako vychovatelka v základní škole zřízené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, tudíž její vztah k dětem je velmi pozitivní a děti s nejrůznějšími osudy jí nejsou lhostejné. Ví, jak těžké je být rodičem, pedagogem... Ví, že není snadné vychovávat děti vlastní, děti našich partnerů a už vůbec ne děti pro nás úplně cizí, kterým nebyla dopřána možnost být vychovávány svými biologickými rodiči.

Všechny děti ale mají něco společného a tím je potřeba lásky, jistoty a bezpečí. Dětem v běžných rodinách se této potřeby ve většině případů dostává, ovšem jak jsou na tom děti, kterých se jejich rodiče vzdali už na počátku jejich života? Děti, které jejich rodiče z nějakého důvodu nemohou nebo nechtějí vychovávat a dávat jim svou lásku a část sebe? Pro tyto děti, ochuzené o prvotní kontakty se svými biologickými rodiči, je dle autorky, ideální volbou pěstounská péče na přechodnou dobu. Vždyť kojenecké ústavy jim to nejcennější – lásku, jistotu a bezpečí, nemohou dopřát v dostatečné míře. Zdravotní sestry, které se o tyto děti starají, nejsou schopny, i přes veškerou snahu, být neustále v jejich blízkosti a vždy ihned naplňovat jejich biologické i sociální potřeby.

Jak je výše uvedeno, jedná se o jednu z forem náhradní rodinné péče, která vznikla v roce 2006, ovšem v praxi se začala využívat až s přijetím novely Zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 2013.

Diplomová práce je zaměřena konkrétně na výpovědi osob, které jsou právě pěstouny na přechodnou dobu. Jejím cílem je zjistit, jaké důvody osoby poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu vedly k jejich volbě a v čem spatřují pozitiva a negativa pěstounské péče na přechodnou dobu.

Teoretická část diplomové práce má čtyři kapitoly. V první kapitole je definována rodina, její význam, systém a funkce rodiny. Druhá kapitola je zaměřena na pojem motivace, a to především na jeho význam, druhy motivů a motivaci osob k výkonu NRP. Ve třetí kapitole je rozepsán systém náhradní výchovné péče v ČR. Věnuje se jak náhradní rodinné péči, tak ústavní péči. Podrobněji je popsáno svěřením dítěte do péče jiné osoby, adopce neboli

osvojení, pěstounská péče, poručenství a opatrovnictví. V samostatné čtvrté kapitole je definována pěstounská péče na přechodnou dobu, její popis, význam a vývoj, dále je popsána role pěstouna, dohoda o výkonu pěstounské péče, podpora, povinnosti a odměna pěstouna a na závěr je uvedena komparace PPPD ve vybraných státech Evropy.

Součástí empirické části je popis výzkumu a zvolených metod, cíl výzkumu, popis výzkumného vzorku, dále realizace vlastního výzkumu, jeho analýza a celkové shrnutí výsledků výzkumu, včetně výstupů pro praxi a diskuze.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina

První kapitola je věnována charakteristice pojmu rodina. Tento termín není v odborné literatuře vymezen jasně a jednoznačně. Různí autoři jej popisují ze svých hledisek. Pro diplomovou práci je definován termín z hlediska psychologického a pedagogického. Kapitola dále popisuje systém rodiny a její jednotlivé funkce.

1.1 Charakteristika pojmu rodina

Slovo rodina je běžným, často frekventovaným pojmem, kterému většina z nás nepřisuzuje nikterak zvláštní význam. Tento výraz je námi používán od nejútlejšího dětství a ve všech možných situacích, aniž by si někdo z nás uvědomoval, jak důležitým pojmem instituce zvaná rodina, zvláště pro děti, je. Pro někoho pojem rodina znamená společné stolování, pro jiné příjemné zážitky, výlety, pro další vzájemnou pomoc a podporu. Jsou jedinci, kteří berou rodinu jen jako pouhou formalitu, ale co tato primární společenská skupina znamená a jaký má vliv na vývoj dítěte, si neuvědomují. Rodina je pro dítě těžko nahraditelnou institucí a dítě vyrůstající od útlého věku v ústavní péči nemůže dostat dostatek lásky, péče a tento nedostatek vede k citové deprivaci. Takto ve většině případů vysvětlí pojem rodina dospělý člověk.

A jak je rodina chápána z pohledu dítěte? Dítě nevnímá a nepopisuje rodinu dle jejich vnějších znaků. Pro dítě je rodina rodinou, ať je dítě vychováváno jednou i více osobami, ať jsou mezi jednotlivými členy vzájemné vztahy stvrzeny zákonem či nikoliv, ať jsou v rodině děti vlastní i nevlastní. A co je tedy pro dítě důležité? Stálost a vřelost prostředí. Dítě tedy za rodinu považuje to místo, ty osoby, u kterých se cítí bezpečně. Dle výsledků pozorování Matějček uvádí poučku: „*Dítě za své rodiče pokládá ty, kdo se o ně mateřsky a otcovsky chovají - a je pro ně zcela nepodstatné, zdali tihle "jeho" lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice*“ (Matějček 1994, s. 16). Z toho vyplývá, že vždy není nutností rodičovství biologické společně s psychologickým, které je uváděno v případě fungující rodiny, ale je možné rodičovství jak pouze biologické, kdy nedochází k naplnění funkcí rodiny, tak pouze psychologické, kdy se rodičem stává někdo jiný než biologický rodič (Matějček, Dytrych 1999, s. 65).

Samozřejmě různými odborníky jsou uváděny různé definice rodiny popisující především vztahy uvnitř této soustavy. Širším vymezením výše uvedeného pojmu je definice autora Možného, který popisuje rodinu jako „*institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti*“ (Možný 1999, s. 99). Vzhledem k tématu diplomové práce je na místě uvést definici rodiny z hlediska pedagogického a psychologického.

Z pedagogického hlediska je rodina „*nejstarší společenskou institucí*“, která „*plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu.*“ (Průcha, Walterová, Mareš 2001, s. 202).

Termín z psychologického hlediska označující „*společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí*“ (Hartl, Hartlová 2010, s. 504) má svůj původ v indoevropských jazycích, které poukazují na její ekonomický základ. V minulosti vztahy v rodině nebyly zaměřeny na lásku, ale především na vlastnictví a autoritu. Řecký pojem „oikos“ znamenal nejen rodinu, ale i majetek a bydliště. Latinské „familia“ bylo označení pro celou rodinu. Římané termín rodina používali pro označení veškerého majetku v domácnosti. Patřili sem nejen movité, nemovité věci, ale i otroci. V moderní době se vyvinulo slovo ekonomie (Možný 2006, s. 174).

1.2 Systém rodiny

Rodina je definována i jako určitý systém, jež chápeme jako organizovaný celek. (Sobotková 2001, s. 22). V rámci této důležité sociální skupiny má každý její člen své konkrétní role, na jejichž základě mezi těmito členy vznikají vzájemné vztahy. Jednotlivé rodiny se od sebe odlišují svým hodnotovým systémem, který má vliv na její vnější projevy, tedy chování (Vágnerová 2004a, s. 589).

Dle odborné literatury jsou rodinné systémy charakterizovány jako organizačně složitá soustava. Jedná se o komplex vzájemně propojených vztahů, jež nejsou fixní ani neměnné. Další charakteristikou rodinných systémů je otevřenost a adaptibilita. Jejich vývoj a změny jsou ovlivněny vnějšími i vnitřními podněty a mezi jednotlivými členy rodinných systémů dochází k výměně informací. Součástí každého rodinného systému je několik subsystémů. Základním subsystémem je subsystém manželský či partnerský, jenž hraje v rodině hlavní roli. Z něho vychází subsystémy další. Ve chvíli zjištěného těhotenství vzniká subsystém rodič-dítě a dále subsystém sourozenecký, jež má pozitivní vliv na učení se spolupráci, vzájemné podpory, soutěžení a hledání kompromisů. (Sobotková 2001, s. 23).

Z výše uvedeného vyplývá, že jednotlivé prvky systému neexistují izolovaně, nýbrž se vzájemně ovlivňují a kooperují. Chování jednoho člena rodiny ovlivňuje chování ostatních členů rodiny a naopak. Rodina jako systém má svůj vývoj a tento systém se svými subsystémy je proměnlivý. Pokud v některém ze subsystému dojde k poruše, negativně se projeví ve funkci celku. Rodinný systém je ovlivňován i systémy vnějšími jako je širší příbuzenstvo, přátelé, sousedi, spolužáci, kolegové... Dále systémy neosobními, které mají taktéž na rodinu velký vliv. Jsou jimi tradice, zákony, hodnoty, předsudky... (Matějček 1994, s. 47–49).

1.3 Funkce rodiny

Kraus definuje rodinu jako nejdůležitější sociální skupinu, která by měla být schopna uspokojovat základní lidské potřeby. V případě, že k jejich uspokojování z nějakého důvodu nedochází, hrozí zde riziko nedostatečného vývoje a rozvoje jedince. V důsledku výše uvedeného může docházet i ke vzniku deviací (Kraus 2014, s. 139).

Z uvedených skutečností vyplývá, že pokud má být z dítěte vychován psychicky i fyzicky vyspělý a vyrovnaný dospělý jedinec, je nutné, aby rodinné prostředí, ve kterém je vychováno, bylo po všech stránkách funkční a mělo kladný dopad na jeho osobnost.

K základním funkcím rodiny patří funkce biologicko-reprodukční, která je důležitá nejen pro jednotlivce, ale i pro společnost. Společnost biologicko-reprodukční funkci upravuje pomocí tzv. populační politiky. Ovlivňuje jí počet narozených dětí, jež je pro danou společnost ideální. Buď se snaží o zvýšení počtu narozených dětí, nebo se zaměřuje na jeho tlumení. Hlavním smyslem této funkce pro jedince samotného je zachování rodu a uspokojování základních biologických lidských potřeb. Další nepostradatelnou funkcí je funkce sociálně-ekonomická, která spočívá nejen v zapojení rodiny do oblasti týkající se zařazení do pracovního procesu, ale hlavně se stává podstatným spotřebitelem pro ekonomiku společnosti.

Funkce ochranná, někdy se uvádí funkce zaopatřovací, pečovatelská, se týká především dětí a uspokojování jejich potřeb, a to biologických, hygienických, zdravotních. V minulosti se o zabezpečování těchto potřeb staral stát, nyní je od rodin vyžadována větší spoluúčast, např. finančně se částečně podílí na zdravotní péči, zánik zubních preventivních prohlídek v rámci ZŠ, domácí péče o nemocné, osoby s postižením...(Benešová in Kraus 2014, s. 135).

Socializačně výchovná funkce spočívá především v socializaci dítěte. Dítě již od počátku svého života jedná pod vlivem nejbližších členů rodiny, stává se součástí společnosti a na základě jejich vlivu se utváří jeho osobnost. Nedochozí k pouhému působení rodičů na děti, ale i ke vzájemné interakci mezi jednotlivými členy rodiny. Vliv mladší generace na generaci starší je považován za velmi pozitivní, a to z důvodu oslabení těchto sociálních vztahů ve společnosti. Výchovná funkce by měla být pro rodinu samozřejmostí, ovšem v dnešní době často rodina požaduje totéž i po učitelích ve škole a navíc od pedagogů očekává i nápravu chyb, jejichž autory jsou sami.

Za funkci rodiny, kterou dle odborníků nelze nahradit je funkce emocionální. Rodina plnící tuto funkci uspokojuje potřebu zázemí, lásky, jistoty, podpory a pomoci, důvěrnosti, sdílení...V případě její dysfunkce, dochází k nejintenzivnějšímu zásahu v nitru jedince, tedy k citové deprivaci (Kraus 2014. S. 133–137).

2 Motivace

Druhá kapitola je věnována psychickému procesu motivaci. Především jeho definici, faktorům, které mají vliv na motivaci lidského jednání a chování, na druhy motivů a v závěru se věnuje motivaci osob k výkonu náhradní rodinné péče.

2.1 Vymezení pojmu motivace

Pojem motivace lze definovat z různých hledisek. Jedná se o intrapsychický proces, který vychází z vnitřních a vnějších zdrojů individua a je spojen s emočními zážitky. Název motivace pochází z latinského termínu „moveo“, což v překladu znamená „hýbam“. Jedná se tedy o proces, jež vychází z určitých sil, které u jedince způsobují pohyb. Tento pohyb se navenek projevuje chováním a jednáním jedince. Nakonečný (2014) z odborného hlediska vysvětluje motivaci jako „hypotetický vědecký konstrukt“, jehož úkolem je popsat psychologický smysl chování a jednání člověka. Přičemž chování a jednání člověka chápe jako reakci na vnitřní či vnější podněty působící na psychiku jedince (Nakonečný 2014, s. 16). Tyto podněty nazýváme motivy a lze je vysvětlit jako individuální důvody konkrétního chování člověka (Vágnerová 2004b, s. 168). Jednotlivé druhy motivů se liší ve svém obsahu a bude jim věnována následující podkapitola.

Z pedagogického hlediska je termín motivace popisován jako: „*souhrn vnitřních a vnějších faktorů, které: 1. vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání; 2. zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem; 3. řídí jeho průběh, způsob dosahování výsledků; 4. ovlivňují též způsob reagování jedince na své jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu*“ (Průcha, Walterová, Mareš 2001, s. 127).

Z psychologického hlediska ovšem tento pojem nemá zcela jednotný obsah. Hartl, Hartlová (2010) ve svém psychologickém slovníku uvádí, že motivace je určitá „*vnitřní řídicí síla odpovědná za zahájení, usměrňování, udržování a energetizaci zacíleného chování; motivační síla vzniká působením vnější i vnitřní stimulace a její kognitivní interpretace*“ (Hartl, Hartlová 2010, s. 320). V souvislosti s výše uvedeným termínem F. Rheinberg upozorňuje na to, že se motivace soustředí především na směr, trvání a intenzitu chování jedince. Toto tvrzení vysvětluje tak, že motivovaná osoba má konkrétní cíl, jehož se snaží dosáhnout a i přes překážky, které mu brání přímo dosáhnout daného cíle, se nevzdává, dokud jej nedosáhne (Rheinberg in Nakonečný 2014, s. 19).

Jak již bylo uvedeno, jednání a chování člověka mohou ovlivňovat jak motivy vnitřní, tak motivy vnější. Vnitřní motivace přicházejí ze samotného jedince, z jeho organismu.

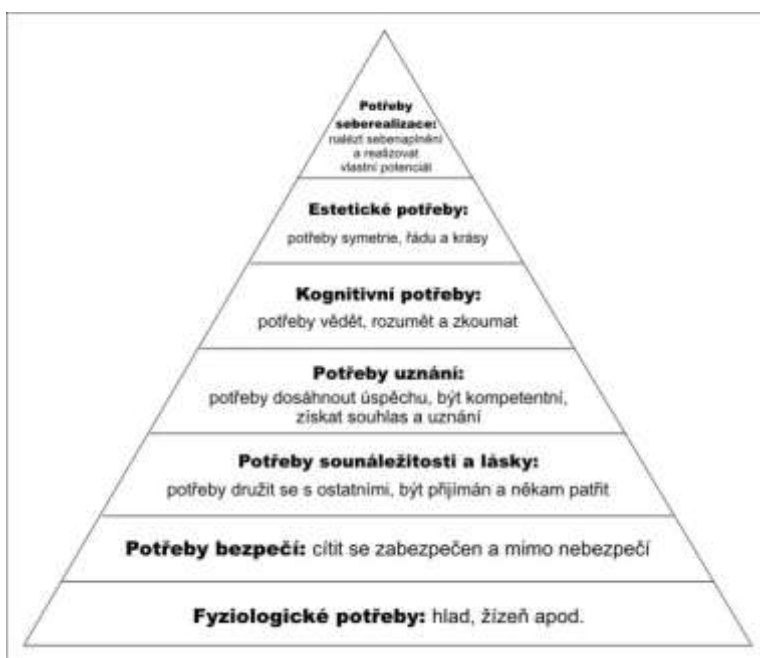
Příkladem je hlad, žízeň, hladina hormonů, vlastní cíle, plány, touhy apod. Vnější motivace je vyvolávána podněty z vnějšího prostředí. A to nejen vnějším prostředím, ale i ostatními osobami, obdobím apod. (Hartl, Hartlová 2010, s. 328).

2.2 Druhy motivů

Motivace je proces, ke kterému dochází na základě určitých pohnutek, jež nazýváme motivy. Motiv je z psychologického hlediska popisován jako: „*vědomá či nevědomá pohnutka, příčina činnosti zaměřené na určitý cíl*“ (Hartl, Hartlová 2010, s. 319). Lze jej popsat jako vnitřního psychického činitele, jež má vliv na chování jedince a vede ho k uspokojení. Tento pojem bývá velmi často ztotožňován s pojmem potřeba. Ovšem je nutné oba tyto pojmy chápat odlišně. Nakonečný uvádí rozdíl následovně – potřebu označujeme jako „*výchozí motivační stav charakterizovaný nějakým deficitem*“ a „*motivы přináší obsah dovršující reakce*“ (Nakonečný 2014, s. 171, 172).

Za základní formy motivů jsou považovány pudy, potřeby a zájmy. Rozdělení motivů není v odborné literatuře jednotné. Jeho tříděním se v minulosti zabývalo mnoho psychologů. Nejznámějším autorem, který se zabýval dělením motivů a vytvořil tzv. hierarchickou teorii potřeb, jež vychází z humanistické psychologie, byl A. H. Maslow. Nejdůležitějším pojmem autorovy teorie, který je často ztotožňován s termínem „pud“, je „potřeba“. Sestavil potřeby dle naléhavosti jejich uspokojování. Tento autor rozlišuje potřeby vývojově nižší, základní a vývojově vyšší, sekundární. K nižším potřebám přiřazuje potřeby fyziologické jako je potrava, spánek, odpočinek, sex..., avšak autor k nim přiřazuje i např. potřebu lásky, laskavosti, bezpečí. Společným znakem všech těchto potřeb je nedostatek něčeho. Mezi potřeby, které jsou vývojově vyšší a vznikají až po uspokojení nižších potřeb, autor uvádí např. potřebu styku, náležitosti... Za nejvyšší potřebu považuje tzv. potřebu růstu, seberealizace, sebeaktualizace (Maslow 2014, s. 11–13).

Obrázek 1: Maslowova pyramida potřeb

Maslowova pyramida – zdroj: kniha Chování zákazníka (J. Vysekalová)

Kromě výše uvedeného dělení, je důležité i Maslowovo rozlišení deficitních potřeb a potřeb růstu. Autor rozlišuje dva druhy uspokojování. Uvádí, že téměř všechny potřeby jedince jsou reakcí na nedostatek něčeho a k uspokojení tohoto stavu dochází pomocí redukce (př. hlad je redukován pocitem nasycení). Druhý způsob uspokojování se týká nejvyšších potřeb (seberealizace a sebeaktualizace). Uvádí, že tyto potřeby jsou neuspokojitelné. V tomto případě jejich dosažení vyvolává určité napětí a vede k další snaze k uspokojení (Nakonečný 2014, s. 165, 166).

K autorům, kteří se také zabývali tříděním patří např. K. B. Madsen, B. Berelsona a G. A. Steinera, H. A. Murray a další.

2.3 Motivace osob k výkonu NRP

Důvody motivace k výkonu NRP jsou ústředním tématem diplomové práce. Tato podkapitola se zabývá jednotlivými motivy, které vedou budoucí náhradní rodiče k výkonu NRP.

Jaké jsou konkrétní motivy k výkonu NRP? Rozhodli se budoucí náhradní rodiče zažádat o svěření dítěte do péče ze dne na den či bylo jejich rozhodování dlouhodobým a často frekventovaným tématem v jejich stávající rodině? Kdo z manželů byl hlavním z iniciátorů této volby? Toto, i mnoho dalších, jsou otázky, které si pokládají nejen odborníci, ale i ostatní lidé, kterým osudy dětí i pěstounů nejsou lhostejné.

Rozhodnout se stát se náhradním rodičem není pro potencionální náhradní rodiče snadnou úlohou. I přesto, že po této roli touží, jedná se o proces dlouhodobý, při němž musí oba rodiče překonat spoustu překážek. Vedoucím iniciátorem k této myšlence vůbec je ve většině případů matka, která v náhradním rodičovství naplňuje své biologické a psychologické mateřství. I muži ovšem hrají svou důležitou roli, kterou je především opora (Škoviera 2007, s. 53, 54).

Motivy vedoucí k volbě výkonu NRP se různí. Mohou být veřejné či utajované, uvědomělé či neuvědomělé. Škoviera uvádí následující motivace pro náhradní rodičovství:

Motivy zveřejněné:

- altruistický – je projevem potřeby pomáhat těm, kteří to potřebují,
- profesionální – vychází z předpokladu, že se sami osoby vykonávající NRP považují za odborníky,
- emocionální – vycházející z lásky k dětem, snaží se o naplnění svého života,
- nenaplněné rodičovství – souvisí s naplněním pouze psychologického rodičovství v případě nemožnosti rodičovství biologického,
- rodinný – jedná se o doplnění rodiny o sourozence k již stávajícímu potomkovi,
- smysl života, životní náplň – v případě, kdy vlastní děti již odešly z rodiny či z náboženského přesvědčení,
- ekonomické zabezpečení – možnost podělit se o svůj majetek,
- záchranář – souvisí s přesvědčením spasení světa.

Motivy neveřejné:

- pragmatismus – je praktickým řešením současné životní situace,
- ekonomické přilepšení – spočívá v pravidelném jistém příjmu (ne u adopce),
- rodinná povinnost – jedná se o reakci na tlak společnosti v souvislosti s pěstounstvím v rámci příbuzenstva,
- společenský status – uspokojení nastavení morálních hodnot společnosti,
- ubytování – souvisí např. s SOS vesničkami,
- publicista – upozornění na svou osobu.

Motivy skryté:

- něco si dokazují – je reakcí na nerealizované či neúspěšné vlastní rodičovství,
- vykoupím své viny – souvisí s nezvládnutím výchovy vlastního dítěte,

- čekám, že mi dítě bude vděčné a že mne ocení – týká se většinou nezralé dospělé osoby, která v minulosti či současnosti není doceněna,
- řešení partnerské krize – je možností o nápravu či zlepšení narušeného či nefungujícího vztahu,
- psychopatologické motivy – týkají se heterosexuálně či homosexuálně zaměřených pedofilů,
- mocenské ambice – souvisí s potřebou nadřazenosti (Škoviera 2007, s. 54).

Z uvedených typů motivace je zřejmá jejich pestrost a různorodost. Motivace k jednotlivým formám NRP se liší. Nejsilnější motivací k adopci je uváděna neplodnost, která má vliv především na psychiku rodiče. V minulosti byla na předních příčkách motivace k NRP také „náhrada za zemřelé dítě“. Dnes již nedochází k úmrtím dětí tak často, tudíž tato motivace nepatří do popředí. Motivací osob, které zvolily PP, je především touha mít více dětí, touha být užitečný, pomáhat potřebným (Matějček, Koluhová 2002, s. 54).

Motivy vedoucí k rozhodnutí stát se pěstouny na přechodnou dobu byly předmětem studie organizace Lumos. V rámci této studie bylo osloveno celkem 192 pěstounů ze 7 krajů České republiky (Jihočeském, Karlovarském, Královéhradeckém, Moravskoslezském, Pardubickém, v Praze a ve Zlínském kraji). Při zkoumání byl použit kvantitativní výzkum. Na základě vyplnění dotazníků vytvořených odborníky ze sociální oblasti, týkajících se motivace pěstounů, dětí svěřených do jejich péče, hodnocení podmínek PPPD, pozitiv a negativ výkonu PPPD, byly uvedeny následující výsledky vztahující se k motivaci pěstounů na PD.

Hlavními důvody k rozhodnutí stát se pěstounem na přechodnou dobu je z 88 % uvedena možnost napomoci tomu, aby děti nebyly umístovány do ústavní výchovy a 81 % dotazovaných pěstounů uvedlo, že ve výkonu PPPD spatřují smysluplnou činnost. Téměř polovina respondentů (47 %) považuje za důvod k této činnosti lásku k dětem a potřebu o ně pečovat. Pro 34 % oslovených byl výkon PPPD zajímavější prací než byla jejich předcházející. Motivy jako je možnost pracovat z domova, víra a odměna nejsou pro respondenty příliš důležité (Lumos 2015, s. 13).

Důvody pro výkon PPPD, které byly uvedeny organizací Lumos jsou z roku 2015. Motivy vedoucí k rozhodnutí stát se pěstouny na přechodnou dobu vybraných respondentů diplomové práce se zabývá její empirická část.

3 Systém náhradní výchovy v ČR

V České republice se tímto termínem rozumí všechny formy náhrady rodiny u dětí bez vlastního funkčního rodinného zázemí, tj. kojenecké ústavy, dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, ústavy sociální péče, pečovatelské rodiny (jimiž jsou i rodiny pečovatelek v SOS dětských vesničkách), osvojitelské rodiny, svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodičů (obvykle prarodičů nebo jiných příbuzných) a poručenství (Matoušek 2003, str. 115).

Náhradní výchovná péče má tedy zásadně 2 formy - ústavní a rodinnou. Vedle těchto 2 forem náhradní výchovné péče u nás existuje i pěstounská péče na přechodnou dobu. V současnosti je v České republice nejčastější variantou náhradní péče o děti stále ústavní výchova. Ve většině případů se jedná o umístění dítěte do diagnostického ústavu, dětského domova či výchovného ústavu (Matoušek, Pazlarová 2014, s. 149).

Ústavní výchova je ukládána nezletilým jedincům, max. do dovršení 19 let, v případech, kdy rodina není schopna nebo ochotna dát dítěti dostatečnou péči a zajistit mu přiměřenou výchovu. Povinností soudu, před nařízením ústavní výchovy, je zkoumat, zda není možné dítěti zajistit náhradní rodinnou péči či jej odebrat z nefunkční rodiny a zajistit pro něj pobyt v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Ve chvíli, kdy nastává akutní situace, je soudem navrženo tzv. předběžné opatření, které soud do 24 hodin musí schválit, a to nejdéle na dobu 3 měsíců. V kompetenci soudu je i zrušení ústavní výchovy, a to v případě, kdy důvody, jež vedly k jejímu nařízení, pominuly či se naskytla možnost náhradní rodinné péče (Matoušek 2003, s. 253).

Školskými institucemi zabezpečujícími ústavní výchovu jsou, dle platné legislativy diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Jednotlivá zařízení jsou popsána v Zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (Zákon č. 109/2002 Sb., § 5–14).

Diagnostický ústav je zařízení, do kterého jsou umisťovány děti s nařízeným předběžným opatřením, s nařízenou ústavní či ochrannou výchovou, a to na dobu zpravidla nepřesahující období 8 týdnů. Hlavní úlohou DÚ je komplexní diagnostika dítěte a návrh na jeho další umístění. Kromě funkce diagnostické, DÚ plní i funkci vzdělávací, výchovnou, sociální, organizační, terapeutické a koordinační (Zákon č. 109/2002 Sb., § 5–11).

Na základě výše uvedené komplexní diagnostiky jsou děti umisťovány do dalších školských zařízení. Jedním z nich je dětský domov, který zajišťuje péči s nařízenou ústavní

výchovou dětem, které nemají závažné poruchy chování. Jejich funkce je především výchovná, vzdělávací a sociální. Do těchto institucí jsou umisťovány děti od 3 do 18 let. V případě, že se stane nezletilá dívka s nařízenou ústavní výchovou, matkou, je rovněž zařazena do evidence dětského domova (Zákon č. 109/2002 Sb., § 12).

Dalším zařízením, které je určeno dětem s nařízenou ústavní výchovou se závažnými poruchami chování či pro ty, které vyžadují výchovně léčebnou péči z důvodu duševní poruchy, je dětský domov se školou. DDŠ je taktéž určen dětem s uloženou ochrannou výchovou a nezletilým matkám s výše uvedenými poruchami. Jak vyplývá z názvu, součástí DDŠ je škola, kde se děti vzdělávají od svých 6 let až po ukončení povinné školní docházky. V případě, že se děti nadále, z důvodu pokračující závažné poruchy chování, nemohou vzdělávat na střední škole, jsou přemístěny do výchovného ústavu (Zákon č. 109/2002 Sb., § 13).

Výchovným ústav je určen dětem od 15 let, jež trpí závažnými poruchami chování a byla jim nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Dále sem jsou zařazovány i nezletilé matky s PCH. Ve výjimečných případech mohou být do výchovného ústavu zařazeny i děti starší 12 let (Zákon č. 109/2002 Sb., § 14, odst. 1–3).

Pro děti mladší 3 let a pro děti se zdravotním postižením existují další zařízení, která spadají pod ministerstvo zdravotnictví a ministerstvo práce a sociálních věcí.

Náhradní rodinná péče je určena dětem, které nemohou být z jakéhokoli důvodu vychovávány vlastními biologickými rodiči. Dítě je tedy vychováváno rodiči „náhradními“, a to v takovém prostředí, jež se co nejvíce podobá životu v běžné rodině. V České republice se za nejvhodnější formu náhradní rodinné péče považuje adopce (osvojení) a pěstounská péče (Matějček 1999, s. 31).

Legislativní zakotvení náhradní rodinné péče v České republice tvoří dva základní zákony, a to Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník a Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V občanském zákoníku, je uvedeno, že „*pěstounská péče má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově*“. Tudíž dle zákona je náhradní rodinná péče, pokud je to možné, vždy primárně upřednostňovanou volbou (Zákon č. 89/2012 Sb., § 958, odst. 2). Ve většině případů se však u nás dítě z biologické rodiny nedostane přímo do náhradní rodiny. Jedinou variantou, která toto umožňuje je PPPD, kdy je velká pravděpodobnost následného osvojení či dlouhodobé PP (Matoušek, Pazlarová 2014, s. 150).

Tabulka 1: Systém náhradní výchovy v ČR

Náhradní výchova				
Náhradní rodinná péče			Ústavní péče	
			Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	
Péče jiné fyzické osoby než rodiče	Kojenecké ústavy	Diagnostické ústavy	Klokánky	Domovy pro osoby se zdravotním postižením
Osvojení (adopce)	Dětské domovy pro děti do 3 let	Dětské domovy	Dětská centra	
Poručenství s péčí		Dětské domovy se školou		
Pěstounská péče		Výchovné ústavy		
	Ministerstvo zdravotnictví	Ministerstvo školství		Ministerstvo práce a sociálních věcí

(Zdroj: Otevřená budoucnost, *Formy náhradní výchovy* [online]. [vid. 15. 8. 2017]. Dostupné z: <http://www.otevrenabudoucnost.cz/>)

3.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby

V případě kdy o dítě nemohou pečovat jeho vlastní rodiče, ani poručník, je dle OZ možné, aby soud svěřil dítě do péče jiné osoby. Tato péče má přednost před péčí ústavní. Osoba, které je dítě svěřeno, musí být občanem České republiky a působit v zájmu dítěte. Její povinnosti a práva jsou vymezeny soudem. Vlastní rodiče mají vůči dítěti vyživovací povinnost, jejíž výše je určena soudem dle jejich možností, schopností a majetkových poměrů (Zákon č. 89/2012 Sb., § 953–957).

Tato forma NRP je vhodná pro osoby blízké, které dítě dobře zná. Není však financována ze státního rozpočtu. Tedy finančně je značně nevýhodná, jelikož výživné, které je soudem určeno biologickým rodičům, je velmi nízké. V případě svěření dítěte do péče jiné

osoby není sepsána dohoda a není nutná ani spolupráce s odborníky (Pazlarová 2016, s. 130, 131).

3.2 Adopce (osvojení)

Adopce neboli osvojení je v psychologickém slovníku definováno jako: „*přijetí cizího dítěte za vlastní adoptivními rodiči*“ (Hartl, Hartlová 2010, s. 379). S tímto institutem se společnost setkává již od dávných dob. První zmínky o osvojení jsou zasazeny již do období, kdy vzniklo římské právo, v němž bylo popsáno. Ovšem jeho smysl se v minulosti od současného pojetí této formy náhradní rodinné péče lišil. Výše uvedený právní vztah byl vytvářen záměrně, měl však charakter ryze účelový. Osoba, která se rozhodla pro osvojení, byla bezdětná a adopci zvolila z důvodu získání dědice pro svůj majetek (Smolíková 2014, s. 11).

Právní vymezení tohoto pojmu je uvedeno v OZ v § 794–854. V případě osvojení osvojitelé přijímají dítě opuštěné, přebírají veškerá práva a povinnosti a vzniká mezi nimi vztah jako mezi biologickými rodiči a jejich vlastními dětmi. Manželé či jednotlivci si mohou osvojit pouze dítě nezletilé. O osvojení dítěte vždy musí rozhodnout soud (Matějček 1999, s. 33).

Dítě vhodné k osvojení, musí být tzv. právně volné. Což znamená, že se jej jeho rodiče vzdali ihned po narození a jejich rozhodnutí bylo stvrzeno i po uplynutí ochranné lhůty, která je šest týdnů nebo došlo ke splnění doby pro tzv. kvalifikovaný nezájem. U novorozenců je tato doba dva měsíce, u dětí starších měsíců šest. Takovýmto způsobem právně uvolněné děti mohou být osvojeny náhradními rodiči. Adoptovány jsou většinou novorozenci a děti kojeneckého věku (Zezulová 2012, s. 15, 16).

Tento způsob náhradní rodinné péče většinou upřednostňují bezdětné páry, které již ztratili veškeré naděje na možnost počít a donosit dítě vlastní. Je tedy pochopitelné, že touží po dítěti co nejnižšího věku. Dalšími páry, které usilují o adopci, jsou páry s jedním dítětem, které chtějí vlastnímu dítěti dopřát sourozence a páry, jimž dítě zemřelo (Zezulová 2012, s. 17, 18).

Dle českých zákonů existují dva druhy adopce. První je tzv. „zrušitelná“ adopce, tj. adopce 1. stupně, při níž dochází sice k přechodu práv a povinností na osvojitele, ale v rodném listě má nezletilé dítě zapsány své biologické rodiče. Tuto formu náhradní rodinné péče lze využít pouze u dětí do jednoho roku věku, protože druhou formou náhradní rodinné péče, tzv. „nezrušitelnou“ adopcí – adopcí 2. stupně, lze osvojit jen dítě, jež je starší

jednoho roku. Hlavní rozdíl od adopce 1. stupně je zapsání osvojitelů do rodného listu dítěte. Jak vyplývá z názvu, toto osvojení nelze zrušit. Osvojení lze v České republice považovat za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče (Matějček 1999, s. 33).

3.3 Pěstounská péče

Další formou náhradní rodinné péče, která je uvedena taktéž v OZ v § 958–970, ale především v Zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, je pěstounská péče. Jedná se o zvláštní formu státem kontrolované náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu za péči pěstounů. Rozdíl mezi osvojením a pěstounskou péčí je ve svazku mezi pěstounem a dítětem, který je v tomto případě poněkud volnější než u osvojení. Osvojit si nezletilé dítě mohou jak manželé, tak jednotlivci. Pěstoun má právo nezletilé dítě zastupovat v běžných záležitostech, ovšem k realizování mimořádných záležitostí jako je např. vyřízení cestovního pasu, je nutný souhlas zákonného zástupce dítěte. Mezi pěstounem a dítětem nevzniká příbuzenský vztah, dítěti zůstává jeho rodné příjmení, styk s biologickými rodiči, pokud je v jeho zájmu, je dítěti umožněn (Matějček, Koluchová 2002 s. 15–17).

Charakteristickým rysem PP je přechodnost, což pro svěřené dítě znamená zajištění péče po dobu, kdy o ně nemohou či nejsou schopni pečovat jejich biologičtí rodiče. Jedná se tedy o děti, kterým není v z jakéhokoliv důvodu umožněn život ve vlastní rodině a jejich biologičtí rodiče nedali souhlas s osvojením (Smolíková 2014 s. 11).

Rozlišujeme dva druhy pěstounské péče. Individuální pěstounská péče je realizována v běžném rodinném prostředí. Většinou se jedná o manželský pár, který již má své vlastní děti, ale nejsou výjimkou ani ženy pěstounky, které žijí samy. Druhým typem je skupinová pěstounská péče, která je vykonávána v tzv. zařízeních pro výkon pěstounské péče. Mohou jimi být velké pěstounské rodiny i s vlastními dětmi nebo SOS dětské vesničky, kde na děti výchovně působí pouze matka-pěstounka. Matka, pěstounka bydlí se 6 i více dětmi různého pohlaví a věku ve svém domečku a skupina zhruba 10 až 12 takových domečků je nazývána SOS vesničkou. Pěstounská péče zaniká dosažením 18 roku dítěte (Matějček, Koluchová 2002, s. 15–17). Zvláštní formou PP, která v České republice existuje od roku 2006, je pěstounská péče na přechodnou dobu. Tato forma NRP je detailně popsána v samostatné čtvrté kapitole diplomové práce.

V České republice má dlouholetou tradici také příbuzenská pěstounská péče. Naše republika je stavěna na přední příčce zemí, kde se uplatňuje příbuzenská PP. Zhruba

polovinou pěstounů vycházejících z řad příbuzenstva se stávají prarodiče. Další příbuzní jsou pěstouny necelé pětiny dětí. Z toho vyplývá, že příbuzenskou PP vykonávají cca dvě třetiny všech pěstounů (Pazlarová 2016, s. 129). V případě, kdy si o PP zažádal příbuzný dítěte, které nemůže být nadále v péči svých biologických rodičů, nebudou odborně posuzovány jeho kompetence a nemusí se účastnit příprav před přijetím dítěte. Ovšem Pazlarová (2016) poukazuje na to, že pouze příbuzenské vztahy nestačí k tomu, aby docházelo k dostatečně kvalitní péči o dítě. Dle zákona č. 359/199 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, § 20/3b náleží i příbuzným pěstounům všechny dávky PP, kromě odměny pěstouna, která je posuzována individuálně (Pazlarová 2016, s. 130).

Dalším typem PP je tzv. předpěstounská péče, která je v současnosti legislativně zakotvena v § 963 OZ. Jedná se o krátkodobou péči o svěřené dítě, jejíž délku určuje soud. Svěření dítěte do předpěstounské péče neznamena vždy následné svěření dítěte do pěstounské péče (Smolíková 2014 s. 63).

V souvislosti s PP je také frekventován pojem profesionální pěstounská péče. Tento termín se ovšem neužívá v legislativě, ale často je zmiňován v odborné literatuře či veřejnosti. V širším pojetí lze pod tento pojem zahrnout jak běžnou pěstounskou péči, tak pěstounskou péči na přechodnou dobu. V užším slova smyslu, jak vychází ze samotného názvu, existuje předpoklad, že osobami vykonávajícími profesionální PP, budou odborníci, tedy profesionálové, jež svou úlohu budou vykonávat dle přesných pravidel a budou k tomuto účelu dostatečně vzdělány. Z této skutečnosti vychází, že za profesionální PP je spíše považována PPPD (Smolíková 2014, s. 12).

Rodiny si většinou berou do pěstounské péče děti staršího věku, děti s nějakým postižením, odlišného etnika či sourozenecké skupiny. Hlavním důvodem, proč rodiny přijímají děti do pěstounské péče, je zřejmě potřeba pomoci opuštěným dětem. „*Pro tuto cestu se rozhodují lidé, kteří chtějí dělat v životě něco, co považují za smysluplné, co by je naplňovalo*“ (Zezulová 2012, s. 18, 19).

3.4 Poručenství

Další z forem náhradní rodinné péče v případě, kdy dítěti rodiče zemřou, jsou zbavení rodičovské odpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich rodičovské odpovědnosti či nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, je poručenství. Dle OZ by funkci poručníka měla vykonávat osoba, kterou určí rodiče. Pokud rodiče zemřou, dítěti je soudem stanoven poručník, jehož hlavní funkcí je výchova dítěte, jeho zastupování a správa majetku dítěte.

Mezi poručníkem a dítětem nevzniká stejný poměr jako mezi biologickými rodiči a jejich vlastními dětmi. Poručník je pod pravidelným dohledem soudu a jeho povinností je podávat informace o poručenci. Veškerá důležitá rozhodnutí je nutné schválení soudu.

Pojmem, se kterým bychom se mohli ještě v souvislosti s náhradní rodinnou péčí, je opatrovnictví. Opatrovník je dítěti stanoven soudem, má pouze některá rodičovská práva, není zákonným zástupcem dítěte (Matějček, Koluchová 2002, s. 17, 18).

4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Výše uvedená forma NRP je formou celkem novou. V České republice vznikla již v roce 2006, ale legislativně byla schválena až díky novele Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, který nabyl účinnosti 1. ledna 2013. Do této doby byla využívána minimálně, a to především z nedostatečného finančního a sociálního zabezpečení pěstounů (Palzarová 2016, s. 153). Tato kapitola popisuje PPPD, její význam, vývoj, dále je popsána role pěstouna, jeho povinnosti, podpora a odměna. V poslední podkapitole je popsána obdoba PPPD ve vybraných státech Evropy a jejich komparace.

4.1 Popis a význam PPPD

Pěstounská péče na přechodnou dobu se týká dětí, které se budou moci během několika týdnů či měsíců vrátit do své původní biologické rodiny nebo těch dětí, u kterých je jisté, že se již do své původní rodiny nevrátí a budou následně osvojeny. Pokud nastane tato situace, pěstouni se o dítě starají do doby, kdy se stane tzv. právně volným a bude se moci stát součástí nové rodiny. Tato doba ovšem nemůže přesáhnout jeden rok. Pěstouni na přechodnou dobu jsou k dispozici i dětem, jež se náhle ocitnou v takové situaci, která vyžaduje zásah sociálního odboru a okamžité odebrání dítěte z původní rodiny (Já pěstoun 2017, s. 7). Pěstounskou péčí na přechodnou dobu lze taktéž využít při dlouhodobé dočasné nepřítomnosti rodičů, např. při nemoci či odnětí svobody (Zezulová 2012, s. 175).

Hlavní smyslem PPPD je prevence rizika citové deprivace, při níž biologické matce nejsou odeprána její práva a dítěti je zabezpečen dostatečný citový vztah a vytvořeno prostředí jistoty a bezpečí, jenž mu prostředí kojeneckých ústavů není schopno zabezpečit (Zezulová 2012, s. 176). Ovšem původní úmysl, že na základě vzniku PPPD, dojde ke zrušení kojeneckých ústavů, nebyl naplněn. Vzhledem k tomu, že na tuto formu NRP jsou kladeny nejvyšší nároky, nedaří se uzavřít tolik dohod o výkonu PPPD, aby byla pokryta péče o všechny děti, které by ji potřebovaly (Smolíková 2014, s. 62).

Jak uvádí psychiatr a psychoterapeut Peter Pöthe: *„Žádná sebelepší „zdravotní či sociální“ péče tak nemůže výlučný vztah mezi dítětem a matkou (či jinou výlučně významnou osobou) v raném věku nahradit, a možná dokonce ani napodobit“*. Pokud není u dítěte raného věku vytvořen mezi ním a blízkou osobou tento specifický vztah, není možné, aby došlo k bezproblémovému citovému a sociálnímu vývoji. Kromě těchto následků, hrozí v budoucnosti i riziko maladaptivního chování (Pöthe 2012). Čím dříve bude dítě umístěno

do NRP, tím menší budou následky jeho předchozích negativních zkušeností (Matej 2000, s. 7).

Základ teorie psychického deprivace vytvořil dle svých a Matějčkových výzkumů dětí v ústavní výchově docent J. Langmeier. Uvedl 4 základní psychické potřeby, jež je nutné u dítěte uspokojovat, aby nedocházelo k psychické deprivaci. Z důvodu zdravého psychického vývoje autor staví psychické potřeby na úroveň potřeb biologických. Jejich uspokojování považuje za stejně důležité. Mezi tyto potřeby uvádí následující čtyři základní a pátou, kterou převzal od dr. Jiřího Mrkvičky a dospěl k jejímu doplnění na základě výzkumu u dětí, jenž přešly z výchovy ústavní do NRP:

1. potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti podnětů, jež navozují organismu přiměřenou zátěž,
2. potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech, která umožňuje dítěti chápat okolní svět jako smysluplnou součást našeho života, jejímž výsledkem jsou jeho zkušenosti a získané vědomosti a dovednosti,
3. potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů. Uspokojení této potřeby dítěti navozuje to, co je pro ně nejdůležitější, pocit životní jistoty,
4. potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty, jež je podmínkou zdravé uvědomění si vlastního já,
5. potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy, kterou je možné uspokojovat až po uspokojení předešlých.

Všechny tyto potřeby jsou autorem záměrně uvedeny dle určité hierarchie od té, jež je shodná pro všechny živočišné druhy až k poslední páté, která je specifická pro lidstvo (Matějček 1995, s. 37, 38).

Uspokojování výše uvedených potřeb osobou, která se o dítě primárně stará, vytvoření vzájemné důvěry, pocitu jistoty a bezpečí, uvědomění si skutečnosti, že někam patří, má vliv na utváření vlastní identity dítěte, jeho budoucích pevných sociálních vztahů a plný rozvoj jeho osobnosti (Matej 2000, s. 15).

Osobou, která dítěti nahradí náruč jeho vlastního rodiče, je samozřejmě sám pěstoun. Ovšem je na místě nutnost pěstouna spolupracovat s dalšími odborníky. Kromě sociálního pracovníka, je součástí týmu pečující o náhradní rodinu a o svěřené dítě, doprovázející pracovník pěstounské rodiny, klíčový pracovník OSPODu, sociální pracovník krajského úřadu, dětský psycholog, terapeut, či jiný odborník a další osoby, se kterými se rodina stýká

v rámci rodiny i v rámci dalších institucí jako je MŠ, ZŠ, zájmové kroužky atd. (MPSV 2015, s. 22, 23).

4.2 Vývoj pěstounské péče na přechodnou dobu

Institut PPPD vznikl 1. června 2006 a byl legislativně zakotven v Zákoně č. 94/1963, Sb., o rodině. Konkrétně se jej týkal § 45a, kde ovšem nedošlo k dostatečnému odlišení PPPD od PP. Soud mohl dle výše uvedeného zákona dítě svěřit do PPPD na dobu:

- a) po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat (z důvodů zdravotních, výkonu trestu odnětí svobody a dalších);*
- b) po jejímž uplynutí lze podle § 68a dát souhlas rodiče s osvojením, (souhlas s osvojením lze dát nejdříve šest týdnů po porodu, jde tedy o odložené novorozence, u kterých se čeká na souhlas rodičů s osvojením, kteří nejsou umístěni do předadopční nebo předpěstounské péče);*
- c) do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení (§ 68).*

Osobou, která mohla vykonávat PPPD, mohla být pouze ta osoba, jenž byla zařazena do evidence osob k výkonu této formy NRP. Odborné posouzení osob žádajících o zařazení do evidence PPPD bylo totožné s posuzováním osob žádajících o osvojení a PP. Ovšem pro výkon PPPD byla požadována rozsáhlejší příprava. Hmotné zajištění osob, které vykonávaly PPPD nebylo odlišeno od osob vykonávajících PP.

V roce 2011 bylo navrženo několik legislativních změn týkajících se PPPD. Byla navržena novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí a novelizace zákona o rodině, v němž je PPPD upravena do dnešní podoby a je i hmotně zabezpečena osoba, která vykonává PPPD (Vránová 2011, s. 33, 34).

Jak je zde uvedeno, PPPD vznikla již v roce 2006, ale legislativně byla schválena až díky novele Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, § 27a. Tento zákon nabyl účinnosti 1. ledna 2013.

4.3 Role pěstouna

Osobou, která může vykonávat PPPD, se dle platné legislativy stává pouze ta, která je odborně posouzena a má předpoklady pro výkon náhradní rodinné péče o dítě. Všichni žadatelé o výkon PPPD jsou povinni zúčastnit se odborného školení, jež je stanoveno, na rozdíl od běžné pěstounské péče, na 72 hodin.

Příprava se soustředí především na jednotlivá vývojová období dítěte a jejich specifika. Soustředí se na získávání informací ohledně vlastní identity dítěte, jeho etnicity, na význam biologické rodiny pro dítě. Na to, jak se starat o dítě, které se nenarodilo osobě, jež se o ně stará. Budoucí pěstouni by měli získat povědomí o přístupu k dětem, jejichž minulost je poznamenána abnormalitou chování jejich rodičů. Vedle zanedbávání a týrání, je dalším příkladem, kdy za své rodiče trpí jejich potomci, např. novorozenecký abstinenci syndrom, fetální alkoholový syndrom či infekční choroby.

Kromě absolvování tohoto vzdělávacího semináře, musí být každá osoba žádající o evidenci v registru pěstounů, psychologicky posouzena. Součástí psychologického vyšetření je osobnostní test a pohovor nejen s pěstouny samotnými, ale i s dalšími členy jejich rodiny. Psycholog u žadatelů zjišťuje, krom jejich psychického stavu a zkušeností s výchovou, také stabilitu vztahu a kvalitu rodinného prostředí (Dobrá rodina 2017).

Vzhledem k náročnosti výkonu této specifické péče je taktéž nutné, aby byl budoucí pěstoun v dobrém zdravotním stavu, měl čistý trestní rejstřík a byl ve věku od 28 do 65 let. Dalšími důležitými charakteristikami osobnosti pěstouna by měla být vřelost, trpělivost, empatie a schopnost předat dítě do trvalé péče náhradních rodičů, aniž by očekával v budoucnu vděk (Pazlarová 2016, s. 158, 159).

Dle odborníků i dle dotazovaných rodičů v knize Jak dál na pěstounskou péči na přechodnou dobu?, by se neměl moci stát pěstounem na přechodnou dobu kdokoli. Měl by to být odborník, který má dostatečné zkušenosti. Jak dále uvádí Konečná ve svém výzkumu, směr vzdělání pěstounů je odborníky i rodiči upřednostňován psychologický, pedagogický, sociální a zdravotnický. Někteří respondenti výzkumu upozorňovali na specializovanou přípravu a celoživotní vzdělávání (Konečná, Sudová 2011, s. 77).

Ale stačí být odborníkem? Co je důležitější? Odbornost či lidství? Spojení obou těchto faktorů by bylo ideálem. Avšak lze jej dosáhnout? Škoviera za výchozí předpoklad náhradního rodičovství uvádí především psychickou stabilitu, altruismus, komunikativnost, prosociálnost a celkový aktivní a pozitivní postoj k životu a světu (Škoviera 2007, s. 67).

To, jakou roli má osoba vykonávající PPPD, určuje věk dítěte. V případě dítěte kojeneckého věku, je nejdůležitější úlohou pěstouna, zajistit navázání jeho citové vazby k osobě, jež o něj pečuje. Což nelze realizovat při umístění dítěte do ústavní výchovy. O svěřené dítě by měla primárně pečovat jedna osoba, která by měla citovou vazbu „*podporovat doslova všemi smysly*“ (Pazlarová 2016, s. 155). Tím autorka poukazuje na důležitost častého fyzického kontaktu, očního kontaktu a komunikace. Veškeré důležité informace týkající se života dítěte pěstoun zachycuje do tzv. knihy života, která zůstává

svěřenému dítěti i po jeho odchodu z PPPD. Jsou zde zachyceny jak písemné informace, tak fotografie.

Děti předškolního věku již mají za sebou část života a s ní i traumatizující zkušenosti, jež mají vliv na jejich chování a další vývoj. Pěstoun by měl být co nejlépe seznámen s těmito fakty, aby byl na náhle vzniklé situace vycházející z těchto skutečností, připraven. Rozhodně je na místě spolupráce s dalšími odborníky, kteří přispívají k tomu, aby se dítě postupně vyrovnávalo s negativními zkušenostmi z minulosti. Dětem, které byly svěřeny do PPPD v předškolního věku není doporučováno zařazení do předškolního zařízení, jelikož by pro ně adaptace na další nové prostředí mohla být velmi náročná. V případě školních dětí je za velmi důležitou komunikace, a to i o dané situaci a jejím vývoji. Pěstouni jim jsou oporou nejen při zvládnutí situace, v níž se ocitly, ale i při zvládnutí školních povinností a plnohodnotného využití volného času.

Na svěřením dospívajících dětí do PPPD se v ČR nezaměřují téměř žádní pěstouni. Důvodem je horší zvladatelnost dětí v pubertě, jejich časté výchovné problémy a obava, že by mohly mít negativní vliv na jejich vlastní děti. U této cílové skupiny je považováno za primární takové prostředí, které zajišťuje bezpečí, vlídnost a pravidla (Pazlarová 2016, s. 155–158).

4.4 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Pěstounem či osobou na přechodnou dobu, která je připravena na tuto roli, tudíž je v evidenci, se jedinec stává, při uzavření dohody o výkonu pěstounské péče s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má trvalý pobyt. Dohodu o výkonu PP může uzavřít i obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu nemá osoba pečující nebo osoba v evidenci trvalý pobyt, krajský úřad nebo pověřená osoba. V tomto případě je povinností daného úřadu zajistit jednou za 2 měsíce osobní styk svého zaměstnance s pečující osobou či osobou v evidenci i se svěřenými dětmi a jednou za půl roku vypracovat zprávu pro obecní úřad obce s rozšířenou působností, kde má osoba pečující nebo osoba v evidenci trvalý pobyt. Výše uvedená dohoda je uzavírána bez ohledu na to, kolik má pečující osoba svěřených dětí (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47b, odst. 1, 4–6).

Při uzavírání dohody jsou budoucí pěstouni důkladně seznámeni s jejím obsahem, se svými právy i povinnostmi. Je jim určen konkrétní klíčový pracovník, který seznámí s obsahem dohody i svěřené děti. Kromě dohody o výkonu PP, je vypracován individuální

plán ochrany dítěte (IPOD), který obsahuje cíle, jichž by měli pěstouni během svého působení dosáhnout (MPSV 2015, s. 17).

Tento dokument vycházející z potřeb svěřeného dítěte je vytvořen sociálním pracovníkem OSPODu a je v průběhu výkonu PPPD aktualizován. Podmínkou pro tvorbu IPODu je jeho srozumitelnost a konkrétnost. IPOD musí obsahovat jména osob, které se podílejí na jeho plnění, jednotlivé postupy vztahující se k potřebám dítěte, dále konkrétní způsoby, termíny a data kontroly jejich plnění (Pazlarová 2016, s. 78).

Důvodem k ukončení dohody o výkonu PP je dosažení zletilosti dítěte, ale může být zrušena i při záměrném a opakovaném porušování povinností, jež jsou sepsány v dohodě, při opakovaném maření sledování plnění dohody či odmítnutí přebrat dítě do PPPD bez uvedení závažných důvodů (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47c, odst. 2).

I sám pěstoun má podle zákona právo, bez udání důvodů, rozvázat dohodu s doprovázející organizací. Je však povinen informovat o této skutečnosti obecní úřad s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště a do 30 dnů vyhledat nový doprovázející subjekt a s ním sepsat smlouvu (Pazlarová 2016, s. 77).

4.5 Podpora, povinnosti a odměna pěstouna

Pěstounská péče na přechodnou dobu je svým způsobem pohotovostní služba. Pěstouni musí být neustále připraveni na přijetí dítěte do péče. V jejich připravenosti i péči jsou podporováni státem, a to jak finančně, tak i po dalších odborných stránkách (Konečná, Sudová 2011, s. 30).

Osoba pečující či osoba v evidenci, která uzavřela dohodu o výkonu pěstounské péče, má svá práva a samozřejmě i své povinnosti. Tyto osoby mají právo na poskytování pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě např. v případě nemoci pěstouna, při narození dítěte, úmrtí blízké osoby a na celodenní péči vztahující se na dítě starší 2 let po dobu alespoň 14 dnů v roce. Dále je těmto osobám nabízeno bezplatné zprostředkování psychologické, terapeutické či jiné odborné pomoci. Osoby pečující či osoby v evidenci mají taktéž možnost si bezplatně zvyšovat své znalosti a dovednosti a využívat pomoci při naplňování individuálního plánu ochrany svěřeného dítěte a při realizaci styku dítěte s oprávněnými osobami (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47a, odst. 2, písm. a–d , h).

Další službou, která je poskytována osobám vykonávajícím PPPD, je tzv. doprovázení. Tento termín však není legislativně zakotven. Jeho cílem je především podpora rodiny v péči o svěřené dítě. Doprovázení se zaměřuje konkrétně na podporu pěstounů, podporu dítěte

a podporu rodiny jako celku. Pracovník, který je určen dané rodině, ji pravidelně navštěvuje, pomáhá pěstounům při řešení nově vzniklých situací, při zvyšování jejich kompetencí. Se svěřeným dítětem se snaží navázat vztah a vede jej k zodpovědnosti. Své služby poskytuje nejen dětem přijatým, ale i biologickým. V rámci podpory rodiny jako celku se soustředí i na širší rodinu a blízké sociální okolí. Nejdůležitější úlohou pro doprovázejícího pracovníka je podporovat soudržnost rodiny (Pazlarová 2016, s. 83–85). Rodiči i odborníky by měly být, v rámci udržení a utužení vzájemných vztahů, taktéž intenzivně podporovány kontakty s rodinou biologickou. V případě dětí, které budou po jejich právním uvolnění svěřeny do náhradní rodinné péče, je doporučován kontakt s budoucí osvojitelskou rodinou (Bubleová 2014, s. 23).

Mezi povinnosti pečujících osob a osob v evidenci patří absolvování povinného vzdělání týkající se oblasti výchovy a péče o dítě, a to dle zákona 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích. Další povinností je umožnit zaměstnanci pověřeným sledovat vývoj dětí sledovat plnění dohody o výkonu pěstounské péče a udržovat styk dítěte s jedinci, jež mu jsou blízcí (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47a, odst. 2, písm. f, g).

Dávky poskytované pečujícím osobám (dlouhodobí pěstouni) a osobám v evidenci (přechodní pěstouni) jsou uvedeny dohromady v § 47e Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Souhrn dávek:

a) příspěvek na úhradu potřeb dítěte je vyplácen jedenkrát do měsíce. Výše příspěvku je závislá na věku dítěte. V případě, že je svěřené dítě považováno dle zákona o sociálních službách za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby, vychází z tabulky č. 3 (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47f).

Tabulka 2: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte

Věk dítěte	0 – 6 let	6 – 12 let	12 – 18 let	18 – 26 let
Výše příspěvku	4950	6105	6985	7260

Tabulka 3: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte, které je dle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby

Věk dítěte	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč

0 – 6 let	5115	6105	6490	7040
6 – 12 let	6215	7480	7975	8635
12 – 18 let	7095	8580	9130	9570
18 – 26 let	7425	8910	9460	9900

b) *odměna pěstouna* je vyplácena jednou měsíčně, má na ni nárok jak osoba pečující, tak osoba v evidenci. V případě, že jsou pěstouny oba manželé či dva poručníci, na tento příspěvek má nárok pouze jeden z nich. Výše odměny pěstouna je závislá na počtu dětí, jež jsou svěřeny do pěstounské péče (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47i, §47j).

Tabulka 4: Odměna pěstouna

Výše příspěvku	Počet dětí
12000 Kč	1 dítě
18000 Kč	2 děti
30000 Kč	3 děti, 1 svěřené dítě, jež je závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni závislosti II – IV, osoby v evidenci.
20 000 Kč	osoba v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě

c) *příspěvek při převzetí dítěte* je poskytován pouze osobě pečující a je vyplácen jednorázově. Jeho výše se odvíjí od věku dítěte (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47l).

Tabulka 5: Příspěvek při převzetí dítěte

Věk dítěte	0 – 6 let	6 – 12 let	12 – 18 let
Výše příspěvku	8000	9000	10000

d) *příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla* může získat pouze ta pečující osoba, která má v péči nejméně 3 děti. Může se jednat i o nezaopatřené zletilé děti. Pečující osoba má nárok na příspěvek odpovídající 70% pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na jeho opravy. Tato částka však nemůže přesáhnout 100 000,- Kč. Motorové vozidlo, na jehož platbu byl použit výše uvedený příspěvek, nesmí sloužit k výdělečné činnosti (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47m).

e) *příspěvek při ukončení pěstounské péče* je jednorázový příspěvek, na který má nárok osoba, jež byla ke dni zletilosti v pěstounské péči. Výše tohoto příspěvku činí 25 000,- Kč (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47h).

Pěstouni na přechodnou dobu mají dále nárok pobírat dávky peněžité pomoci v mateřství (Zákon č. 187/2006 Sb., § 32, odst. 1, písm. b) a přídavky na dítě (Zákona č. 117/1995 Sb., § 19, odst. 2). Rodičovský příspěvek od ledna roku 2018 pro pěstouny na přechodnou dobu zaniká.

4.6 Pěstounská péče na přechodnou dobu ve vybraných státech Evropy

Na rozdíl od České republiky, kde je stále realizována institucionální výchova ve vyšší míře než náhradní rodinná péče, jsou v mnoha evropských státech děti svěřovány do tzv. profesionálních rodin. Příkladem těchto států je Belgie, skandinávské státy, Francie, Chorvatsko, Rakousko, Slovensko, Irsko a hlavně Velká Británie, odkud PPPD Česká republika převzala (Zezulová 2012, s. 177).

Na Slovensku je tento typ náhradní péče nazýván „*profesionální pěstounská péče*“ a je legislativně ukotven v Zákoně o rodině. Na rozdíl od ČR není formou NRP, nýbrž typem ústavní péče, který spočívá v individuální péči o dítě, jenž má nařizenu péči ústavní. Ve většině případů se jedná o děti, jejichž umístění do jiného typu NRP je obtížné. Tedy o děti odlišného etnika nebo o děti s různým typem postižení (Bubleová 2002, s. 26). Profesionální rodič je zaměstnancem dětského domova a společně se svěřeným dítětem žije buď ve svém vlastním domě či bytě nebo jim je poskytnut dům či byt dětským domovem. Profesionálním rodičem se může stát pouze ta osoba, která dosáhla minimálně středoškolského vzdělání, což v ČR není nutností, a absolvovala 60 hodinovou přípravu na výkon profesionální PP. V případě kdy se u dítěte projeví poruchy chování či jakákoliv závislost, může tuto profesi vykonávat jen osoba, jež dosáhla vysokoškolského vzdělání. Příprava se soustředí, stejně jako v ČR, především na předání základních informací týkajících psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte, jeho potřeb a práv. Hlavním cílem profesionální PP na Slovensku je poskytnout dítěti možnost žít v rodinném prostředí, uspokojit jeho potřeby, zajistit dítěti stálost osoby, která o ně pečuje, v čemž se shoduje s modelem PPPD v ČR (Ústredie PSVR. 2017).

Pro srovnání je uveden systém PP v sousedním státě České i Slovenské republiky Polsku. Pěstounská péče v tomto státě zahrnuje jak péči stálou, tak dočasnou. Pěstounská rodina je určena dětem osiřelým či opuštěným. Pěstounská rodina může být stejně

jako v České republice buď příbuzenská, tak tzv. profesionální pěstounská rodina. V Polsku rozlišují několik modelů pěstounských rodin. Specifika těchto typů pěstounských rodin spočívají v tom, jaké děti jsou do nich svěřovány. Jedná se buď o děti opuštěné, děti sociálně nepřizpůsobivé či děti s postižením vyžadující specifickou péči. Dále např. terapeutická pěstounská rodina určená dětem vyžadujícím stálý specializovaný přístup nebo resocializační pěstounská rodina, jejímž úkolem je výchova dětí, jejichž chování je asociální. Specifickým typem pěstounské péče, který se nejvíce přibližuje našemu modelu PPPD je rodina nouzové ochrany, která je určena dětem, jejichž rodinné zázemí nesplňuje základní podmínky k jejich zdárnému rozvoji. Jak z výše uvedeného vyplývá, tato péče je péčí dočasnou. Rodina musí být připravena na příchod až tří dětí a pečovat o ně, dokud se životní situace biologické rodiny nestane stabilní (Levická, Truhlářová 2015, s. 85, 86). Většinou se jedná o dobu 4 měsíců, kterou je možné v případě potřeby prodlužovat (Novák 2013, s. 211). Délka odborné přípravy, kterou by měli pěstouni absolvovat, je 50 hodin (Novák 2013, s. 199). Pěstouny se v Polské republice mohou stát jak manželé, tak osoby, které žijí samy. Důležité ovšem je, aby tato osoba byla osobou zodpovědnou a zdravou, s čistým trestním rejstříkem, která je schopna dítěti poskytnout, co nejvhodnější životní podmínky (Novák 2013, s. 212).

Velká Británie je dle Nováka považována z průkopníka deinstitucionalizace (Novák 2013, s. 16). Jak již bylo výše uvedeno, pěstounská péče v této zemi je určitým modelem pro Českou republiku. V zahraniční literatuře je pěstounská péče uváděna jako velmi atraktivní forma náhradní rodinné péče, která je považována za nejméně omezující péči, jež poskytuje dítěti alternativní rodinu. Přizpůsobivost pěstounské péče ve Velké Británii umožňuje poskytnout opuštěným dětem, jejichž potřeby se různí, dostatečné rodinné zázemí (Gudbrandsson 2004, s. 25).

Velká Británie rozlišuje několik typů pěstounské péče. Nejvíce využívaným typem PP v tomto státě je středně dlouhá pěstounská péče, jejíž maximální délka je dva roky. Primárním úkolem tohoto typu PP je poskytnout dítěti péči po dobu řešení osobních problémů v dané rodině. Současně dětem poskytuje i ochranu. V případě nevyřešení daných problémů a znemožnění návratu dítěte do biologické rodiny je zde možnost umístit dítě do dlouhodobé a trvalé péče, jenž může trvat až do doby, kdy se dítě stává dospělým. Dalším typem PP ve Velké Británii je respitní péče umožňující pečujícím osobám odpočinek při nepřetržité starostlivosti o dítě s jakýmkoliv postižením. Tuto péči poskytují školení pěstouni. Soukromou pěstounskou péčí, jež je další možností svěřením péče do NRP, je chápáno záměrné vyhledání pěstounů a následné umístění dítěte do PP se souhlasem rodičů dítěte, kteří jsou

povinni osobám vykonávajícím pěstounskou péči vyplácet příspěvek (Zezulová 2012, s. 179, 180).

Pěstounská péče ve výše uvedeném státě Evropy odpovídající českému ekvivalentu PPPD je krátkodobá pěstounská péče (Short-term foster care), do které jsou svěřovány děti, jejichž rodiče se o ně nemohou starat kvůli své neschopnosti či z důvodu nemoci. Dítě se po vyřešení náhle vzniklé situace a posouzení rodičů může vrátit zpět do rodiny či je možné jej předat do jiné formy NRP, např. dlouhodobé pěstounské péče nebo adopce. Osoby, které se krátkodobě o svěřené děti starají, jsou stejně jako v ČR proškolení. Další možností je urgentní pěstounská péče (Emergency foster care), která ve většině případů trvá pár dní. Jedná se o krátkodobé pobyty dětí, které se ocitly v nouzi. Osoby, jež mají pečovat o ohrožené děti, musí být připraveny na jejich příchod ve dne, v noci (TACT Fostering&Adoption 2017).

4.6.1 Komparace PPPD ve vybraných státech Evropy

Tato podkapitola se zaměřuje na srovnání obdoby PPPD v České republice, Slovenské republice, Polsku a ve Velké Británii. Konkrétně byla vyhledána a porovnávána fakta týkající se názvu pro tuto formu NRP, typu péče, dále cílové skupiny, pro kterou je PPPD určena, vzdělání pěstounů a existence odborné přípravy pro zájemce o PPPD. Pro přehlednost je v závěru uvedena tabulka se zjištěnými údaji.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je v České republice stejně jako v Polsku a ve Velké Británii formou náhradní rodinné péče. Jediným z uvedených států, kde tomu tak není, je Slovenská republika, kde je typem ústavní péče. Profesionální rodič je v tomto státě Evropy zaměstnancem dětského domova, ale o svěřené dítě se stará stejně tak jako v ostatních uvedených státech v běžném rodinném prostředí. Jak je uvedeno, jedná se tedy o profesionálního rodiče, což souvisí s názvem obdoby české PPPD na Slovensku – profesionální pěstounská péče. Ani v ostatních vybraných státech se název neshoduje. V Polsku lze tuto formu NRP označit jako rodinu nouzové ochrany a ve Velké Británii z velkého výběru typů PP jako krátkodobou pěstounskou péči.

Cílová skupina, pro kterou je tato forma NRP určena je ve všech čtyřech státech obdobná. V podstatě se jedná o děti, jejichž rodiče se o ně momentálně nemohou, nechtějí nebo nejsou schopni z jakéhokoliv důvodu starat. Buď ohrožují jejich zdraví, celkový zdárný vývoj osobnosti dítěte nebo se o ně nemohou starat z důvodu dlouhodobé nemoci či pobytu ve vězení. Vzdělání osob, které se mohou stát pěstouny na přechodnou dobu ve všech vybraných státech, kromě Slovenské republiky, nerozhoduje. Na Slovensku je pro profesionálního pěstouna nutností minimálně středoškolské vzdělání zakončené maturitní

zkouškou. To, co ale je legislativně zakotvenou podmínkou ve všech vybraných státech, je absolvování odborné přípravy. Přechodným pěstounem se tedy ve všech uvedených státech může stát jen ta osoba, která se zúčastní speciální přípravy. Samotný seminář se zaměřuje na poskytnutí informací, se kterými se musí budoucí pěstouni nezbytně seznámit, aby mohla být realizována kvalitní přechodná péče o svěřené dítě. Rozdíl v odborné přípravě, jež je určena osobám usilujícím o roli přechodného pěstouna v jednotlivých státech, je v časové dotaci.

Z výše uvedených informací lze soudit, že i přes rozdíly v daných státech Evropy, cíl a smysl přechodné péče je shodný. Je jím upřednostnění NRP před péčí ústavní.

Tabulka 6: Komparace PPPD ve vybraných státech Evropy

	ČR	SR	PR	VB
název	pěstounská péče na přechodnou dobu	profesionální pěstounská péče	rodina nouzové ochrany	krátkodobá pěstounská péče
typ péče	forma NRP	typ ústavní péče	forma NRP	forma NRP
cílová skupina	děti v situaci, vyžadující okamžité odebrání dítěte děti, jejichž rodiče jsou dlouhodobě dočasně nepřítomni (nemoci, odnětí svobody)	děti, jež mají nařízenou ústavní péči	děti, jejichž rodinné zázemí nesplňuje základní podmínky k jejich zdárnému rozvoji	děti, jejichž rodiče se o ně nemohou starat kvůli své neschopnosti či z důvodu nemoci
vzdělání	vzdělání nerozhoduje	minimálně SŠ vzdělání	vzdělání nerozhoduje	vzdělání nerozhoduje
odborná příprava	ano 72 hodin	ano 60 hodin	ano 50 hodin	ano

EMPIRICKÁ ČÁST

První část diplomové práce je věnována teorii, jejíž uvedení je důležitým prvkem v následném pochopení části praktické. Je v ní charakterizována rodina, motivace, náhradní rodinná výchova a především pěstounská péče na přechodnou dobu. Empirická část diplomové práce obsahuje samotný výzkum. V jejím úvodu je uveden cíl výzkumu a formulace výzkumných otázek. Další součástí empirické části diplomové práce je popis užitých metod a technik, které vedly k naplnění jejího cíle, dále charakteristika výzkumného vzorku a konkrétní průběh výzkumu. V závěru je uvedena interpretace získaných dat, celkové shrnutí a diskuze, včetně výstupů pro praxi.

5 Výzkum

Pojem výzkum je definován jako proces, při němž dochází k posloupnému šetření, jehož cílem je získání nových odpovědí na dané otázky. Výsledky výzkumu mají přispět k rozvoji zkoumané problematiky. Výzkumné přístupy rozlišujeme kvantitativní, kvalitativní a smíšené (Sochůrek, Sluková 2013, s. 13). Výzkum diplomové práce byl realizován pomocí kvalitativního šetření, ke sběru dat došlo prostřednictvím rozhovoru s jednotlivými respondenty. Jako druhá metoda byla užita případová studie neboli kazuistika popisující život jednoho z respondentů, zachycující možné okolnosti mající vliv na jeho volbu stát se pěstounem na přechodnou dobu.

5.1 Cíl empirické části a formulace výzkumných otázek

Cílem empirické části diplomové práce je zjistit, jaké důvody vedly osoby poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu k jejich volbě a v čem spatřují pozitiva a negativa pěstounské péče na přechodnou dobu. V návaznosti na hlavní cíl, byly zadány další dílčí cíle úzce související s cílem hlavním. Dílčími cíli diplomové práce je zjistit spokojenost respondentů s odbornou přípravou na výkon PPPD a odhalit jaké změny se objevily v životě respondentů vlivem výkonu PPPD. Na základě realizace polostrukturovaného, tedy částečně řízeného rozhovoru s jednotlivými respondenty nalézt odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky, a tím dosáhnout cíle empirické části diplomové práce.

Pořadí a formulace otázek polostrukturovaného rozhovoru byly modifikovány a přizpůsobovány průběhu rozhovoru. Před každým rozhovorem byli respondenti seznámeni s důvodem rozhovoru a proběhlo ubezpečení o jejich anonymitě. Na základě daného cíle

diplomové práce vznikla jedna hlavní výzkumná otázka, na níž navazují následující tři dílčí výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka (HVO):

Jaké důvody vedly pěstouny k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu?

Dílčí výzkumné otázky (DVO):

DVO1: Jsou osoby vykonávající PPPD spokojeni s odbornou přípravou na její realizaci?

DVO2: Jaká pozitiva a negativa shledávají osoby vykonávající PPPD v této formě náhradní rodinné péče?

DVO3: K jakým změnám došlo v životě pěstounů vlivem výkonu PPPD?

5.2 Metoda výzkumu a techniky sběru dat

K získání dat je v empirické části diplomové práce použit kvalitativní výzkum. Tento pojem uvádí „řadu teoretických, epistemologických, metodologických a metodických linií, přístupů a pozic a je doménou řady humanitních a sociálních věd“ (Pavlásek, Nosková 2013, s. 7). K bližšímu vysvětlení výše uvedeného pojmu je v diplomové práci použita definice Strausse a Corbinové dle níž pod tímto termínem „rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvalifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů“ (Strauss, Corbinová 1999, s. 10).

Hlavní charakteristikou kvalitativního výzkumu je jeho dlouhodobost, intenzita a podrobnost (Gavora 2000, s. 142). Jeho výsledky nelze však zobecnit a nelze je vyjádřit čísly. Kvalitativní výzkum je realizován pouze u malé skupiny respondentů, ovšem analýza těchto osob je důkladná. Realizace kvalitativního výzkumu je časově náročná a hrozí zde riziko subjektivního zkreslení. Jeho cílem je uvést, jakým způsobem se jedinci v konkrétních situacích chovají. Mezi metody kvalitativního výzkumu patří: případová studie, analýza dokumentů, biografická metoda, rozhovor...(Sochůrek, Sluková 2013, s. 22, 23).

Při zjišťování výsledků diplomové práce je použit rozhovor, který je v pedagogickém slovníku definován jako „výzkumný prostředek používaný při dotazování, spočívající v přímé ústní komunikaci“ (Průcha, Walterová, Mareš 2001, s. 204). Rozhovor rozlišujeme strukturovaný, polostrukturovaný a nestrukturovaný. V případě DP je použit rozhovor polostrukturovaný, jež Gavora (2000) popisuje následovně: „Kompromisem mezi těmito dvěma možnostmi je polostrukturované interview, u kterého se respondentovi nabídnou

alternativy odpovědí, ale potom se ještě od respondenta žádá objasnění anebo vysvětlení. Podle situace se polostrukturované interview může blížit více strukturované nebo naopak nestrukturované formě“ (Gavora 2000, s. 111).

Další výzkumnou metodou, která je použita v diplomové práci, je případová studie neboli kazuistika. Tato metoda se týká konkrétního objektu, jenž je zkoumán do hloubky. Jedná se o „*popis jednotlivého případu, např. vznik, průběh a vyléčení duševní poruchy či odstranění povahové vlastnosti; může se týkat jedince, skupiny i instituce; slouží jako pomoc a srovnání pro podobné případy; často se sestavuje prostřednictvím rekonstrukce životopisu sledované osoby*“ (Hartl, Hartlová 2010, s. 246). Případová studie je v diplomové práci zaměřena na jednoho vybraného respondenta a jejím cílem je v tomto případě zachycení možných okolností ovlivňujících rozhodnutí respondenta stát se pěstounem na přechodnou dobu.

5.3 Popis výzkumného vzorku

Vzhledem k volbě kvalitativního výzkumu byl při výběru respondentů realizován tzv. záměrný výběr. Jedná se o nejčastější metodu výběru v tomto typu výzkumu. Záměrný výběr je realizován na základě předem určených konkrétních vlastností, které jsou shodné pro všechny vybrané respondenty, či na základě jejich totožného stavu, tzn., že všichni vybraní respondenti mají alespoň jeden společný znak (Miovský 2006, s. 135). Společným znakem, tedy kritériem pro výběr výzkumného vzorku této diplomové práce, je ta skutečnost, že respondent je osobou vykonávající PPPD či osobou v evidenci. Volba respondenta není v tomto případě ovlivněna ani věkem, pohlavím, vzděláním či místem bydliště. Tato fakta nejsou důležitým prvkem pro výběr respondentů.

Výzkumný vzorek diplomové práce tvoří 5 respondentů, kteří jsou osobami vykonávající PPPD či osobami v evidenci. Diplomová práce je zaměřena na osoby vykonávající PPPD v Královéhradeckém kraji. Kontakty na respondenty získané od pracovníka OSPODu za účelem vypracování diplomové práce mi byly poskytnuty s jejich souhlasem. OSPOD v našem městě eviduje 4 osoby vykonávající PPPD. Ze 4 oslovených pěstounů na přechodnou dobu, všichni s rozhovorem souhlasili. Kontakt na posledního z respondentů, spadajícího pod jiný OSPOD, mi byl poskytnut osobou, kterou znám. I přes souhlas všech respondentů s poskytnutím rozhovoru, bohužel jeden z nich zřejmě své rozhodnutí změnil a již na mé zprávy nereagoval. Tento respondent je pěstounem na PD již pátým rokem, jeho rodinou prošlo 10 dětí a svůj výkon PPPD medializuje. Má svůj blog,

v němž se svěřuje se svými zkušenostmi a poskytuje rozhovory tištěným médiím. V současné době se stal společně se svým manželem dlouhodobým pěstounem. Rozhovor s ním mohl být pro diplomovou práci přínosem, ovšem z výše uvedeného důvodu nemohl být realizován. K realizaci dalšího rozhovoru byl poskytnut jedním z oslovených respondentů další kontakt na osobu věnující se také pěstounské péči na PD, která s rozhovorem souhlasila. V diplomové práci jsou respondenti z důvodu anonymity označováni fiktivními jmény.

Tabulka 7: Základní informace o výzkumném vzorku

Respondent	
Klára	Rozhovor s respondentkou Klárou byl realizován po předchozí telefonické domluvě v jejím domácím prostředí. Na základě faktografických otázek bylo zjištěno, že respondentka Klára je pěstounkou na PD čtvrtým rokem a bylo jí prozatím svěřeno pět dětí. Žije s přítelem, který společně s ní podstoupil přípravu na PPPD. Při přebírání prvního dítěte do péče s nimi ve společné domácnosti žil ještě její mladší syn. Nyní již žije pouze s přítelem. V současné době respondentka pečuje o tříměsíční dítě, které bude dáno k adopci.
Johana	Rozhovor s respondentkou Johanou se uskutečnil na předem smluveném místě a čase. Respondentka Johana je pěstounem na PD od ledna 2017, tudíž jak uvedla, nemá zatím moc zkušeností. Žije ve společné domácnosti se svým manželem, který je také pěstounem na PD a dospělou dcerou. Součástí její rodiny jsou další 3 děti, které již žijí samostatný život mimo původní rodinu. Respondentka Johana měla v pěstounské péči zatím jen dva sourozence, o které pečovala téměř celý rok, než přešli do další formy NRP. V současné době je osobou v evidenci a čeká na další svěřené dítě.
Linda	Rozhovor s respondentkou Lindou proběhl na předem určeném místě za přítomnosti jejího šestiměsíčního svěřeného dítěte. Respondentka Linda je pěstounem na přechodnou dobu současně i se svým manželem již od roku 2013, v současné době tedy vykonává PPPD 5 let. V době, kdy respondentka Linda přijala své první dítě, žila ve společné domácnosti se svým manželem a třemi biologickými dětmi. Její rodinou prošlo dohromady 7 dětí a v současné době žije se svým manželem, dvanáctiletým synem a má v péči jedno dítě.
Evelína	Rozhovor s respondentkou, která byla oslovena až na základě poskytnutí kontaktu jinou z respondentek, byl realizován velmi záhy po jejím oslovení, na neutrální půdě vybrané respondentkou. Respondentka vykonává PPPD

	od roku 2015. Do letošního roku její péči prošly 2 svěřené děti. Je matkou 3 dětí, z nichž jsou dvě již dospělé, ovšem stále žijí ve společné domácnosti s respondentkou, jejím manželem a dvanáctiletým sourozencem. V současné době je osobou v evidenci, proto neměla problém téměř k okamžitému uskutečnění schůzky. Jak uvedla je tzv. zarezervovaná pro dva konkrétní sourozence, jejichž předání je naplánováno na nejbližší dobu.
Marika	Respondentka Marika je pěstounkou na přechodnou dobu čtvrtým rokem. Její rodinou, jejíž součástí je manžel (také pěstoun) a tři dospělé dcery, které již ve společné domácnosti nežijí, prozatím prošlo 5 svěřených dětí. Vzhledem k tomu, že v současné době pečuje o pětiletého chlapce, rozhovor s ní se uskutečnil po předchozí domluvě v její domácnosti.

5.4 Průběh výzkumu

Výzkum byl započat v měsíci srpnu 2017, kdy byli respondenti osloveni. Na zprávu, ve které byli požádáni o rozhovor k dané problematice, reagovali kladně čtyři respondenti z pěti. Pátý respondent byl osloven znovu, bohužel bez reakce. V průběhu realizace rozhovorů, byl od jednoho z respondentů získán kontakt na další osobu vykonávající PPPD. Po oslovení byla jeho reakce pozitivní a rozhovor byl uskutečněn i s ním.

Rozhovory s jednotlivými respondenty probíhaly v prostředí dle jejich vlastního výběru a v dobu, která byla pro ně vhodná. Všechny rozhovory proběhly po předchozí telefonické domluvě tak, aby byl co nejméně narušen chod jejich domácnosti a neznemožněna péče o svěřené dítě či děti. Dva rozhovory byly realizovány v domácím prostředí respondentů, další tři na neutrální půdě. Na začátku rozhovoru byli respondenti seznámeni s jeho důvodem a ujištěni o tom, že odpovědi na otázky budou sloužit pouze k realizaci diplomové práce.

Vzhledem ke specifičnosti daného tématu byli respondenti požádáni o základní informace vztahující se k jejich osobě související s výkonem PPPD, které byly zjišťovány pro lepší orientaci v daném tématu, s čímž souhlasili. Tyto otázky byly uvedeny na počátku rozhovoru. Jejich cílem bylo nejen si ujasnit fakta týkající se jednotlivých respondentů, ale i navození atmosféry k otevřené komunikaci. Následovaly dotazy, jež byly rozděleny do čtyř okruhů vztahující se k výzkumným otázkám. Byly rozlišeny na otázky týkající se důvodů výkonu PPPD, přípravy na výkon PPPD, jejich pozitiv a negativ a vlivu PPPD na pěstounskou rodinu. Některé otázky rozhovoru nemusely být ani vyřčeny, odpovědi na ně byly spojeny s reakcemi na předchozí otázky.

Vlastnímu výzkumu diplomové práce předcházela předvýzkum, jenž byl realizován u respondentky Kláry. Cílem předvýzkumu byla úprava formulace jednotlivých otázek rozhovoru a zabránění možnosti zásahu otázek do osobního života respondentů. Na základě odpovědí respondentky Kláry došlo k redukci množství otázek a jejich modifikaci. Faktografické otázky zůstaly zachovány. Následně proběhly rozhovory u dalších respondentů.

Rozhovory probíhaly v přátelské atmosféře, respondenti odpovídali otevřeně, neměli problém reagovat na dané otázky. Dokonce se rozhovořili i více. Vyzařoval z nich zájem o danou problematiku a hlavně touha podělit se o své zkušenosti s výkonem PPPD. Všichni respondenti nabídli další pomoc při náhodně vzniklých nejasnostech či dalších dotazech. S jedním z respondentů byla domluvena další schůzka k získání informací k vytvoření případové studie. Všechny odpovědi byly zaznamenávány a následně shrnuty. Transkripce rozhovorů je součástí diplomové práce. Na základě odpovědí respondentů byla vytvořena analýza výsledků a u vybraného respondenta byla vytvořena kazuistika. Výzkum probíhal do měsíce dubna roku 2018.

5.5 Interpretace získaných dat

Tato kapitola je věnována výkladu získaných dat vztahujících se k jednotlivým výzkumným otázkám. Vychází z odpovědí respondentů a je rozdělena do čtyř částí podle konkrétních oblastí týkajících se motivace pěstounů k PPPD, profesionální přípravy na její výkon, kladných a záporných stránek této formy NRP, a vlivu PPPD na pěstounskou rodinu. Pro přehlednost jsou do slovní interpretace získaných dat zařazeny konkrétní odpovědi jednotlivých respondentů.

5.5.1 Důvody k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu

Tato podkapitola je odpovědí na výzkumnou otázku: *Jaké důvody vedly pěstouny k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu?*

Na základě předem vytvořených otázek rozhovoru byly zjišťovány důvody jednotlivých respondentů k výkonu PPPD. Odpovědi respondentů se víceméně shodovaly. Na otázky reagovali otevřeně, ve většině případů jejich důvody souvisely s předchozím zaměstnáním. Respondenty spojuje empatie vůči druhým, určitá starostlivost a potřeba pečovat o ostatní. Ve svých odpovědích uváděli i konkrétní situace či okamžiky, které měly vliv na jejich rozhodnutí.

Respondentka Klára k první otázce uvedla, že vzhledem k přestěhování přišla o práci a PPPD jí vlastně pomohla nejen získat novou práci, ale i být s dětmi, což pro ni bylo velmi důležité. Uvedla: „...pracovala jsem 13 let u postižených dětí.....začala jsem hledat novou práci...takovou, abych mohla pracovat s dětmi...“. K navazující otázce týkající se životních zkušeností respondentů dodala: „...no, vlastně ano...pro mě bylo důležité, být s dětmi...“.

Respondentka Johana hned při sdělení názvu diplomové práce reagovala smíchem a upozornila na to, že její důvody k tomu stát se pěstounem na PPPD jsou vlastně sobecké. Vycházejí z toho, že respondentka chce svým způsobem zaplnit místo, které vzniklo po odchodu jejich biologických dětí a tak naplnit smysl svého života. Odpověděla následovně: „...měla jsem prostě potřebu být s malými dětmi...měla jsem k tomu prostě důvody osobní, vlastně bylo to z ryze sobeckých důvodů, určitě ne finančních...“. Její důvody k volbě PPPD souvisely s její rodinou, s minulostí: „...asi jo...měli jsme čtyři děti, byly po dvou letech po sobě a děti přitahují děti, takže jsme jich měli pořád na dvoře plno...vlastně už tenkrát jsem se starala i o cizí...“.

Nejzkušenější z respondentek se k této oblasti vyjádřila následovně: „...já prostě žádné okolnosti nemám...“. Vykonává pěstounskou péči pátým rokem, a když se o ni začala zajímat, neznala nikoho, kdo by byl pěstounem na PPPD. Měla možnost setkat se s manželi Hláskovými a na základě jejich přednášky se utvrdila v tom, že tato cesta je správná. Manželé Hláskovi jsou průkopníky PPPD v České republice, kteří se jako první stali pěstouny novorozence a pečovali o ně, dokud se pro ně nenašla vhodná náhradní rodina. Jejich cílem, stejně jako cílem respondentky Johany a vlastně i ostatních respondentek, bylo a je zabránit tomu, aby dítě, o které se nemohou, nechťejí či neumí starat jeho biologičtí rodiče, nebylo umístěno do kojeneckého ústavu (Rozhovor s Hláskovými in časopis Respekt, 2011). Předchozí zkušenosti, které mohly ovlivnit volbu respondentky k výkonu PPPD, neuvedla žádné: „...ne...vůbec nevím, proč mě to napadlo...nikoho takovýho jsem neznala...bavilo mě být doma s dětmi...tak asi jen to...“. Ani respondentka Marika si neuvědomuje, že by na její rozhodnutí měly vliv předchozí zkušenosti. Uvedla: „...tak jako mě to s holkama doma bavilo a jak jsem říkala, chtěla jsem další dítě...ale že bych měla nějaké zkušenosti z dřívějšího, to ne...až asi ten mateřský pud...“. Zato respondentka Evelína je přesvědčena o tom, že určitě ano. K této otázce se vyjádřila následovně: „...jo, jo, určitě jo...kromě toho mého milování miminek od mala, jsem pracovala ve škole jako kuchařka...tam mi děti nosily obrázky, dárečky, měli mě rády a já je...pak jsem ale byla ze zdravotních důvodů rok doma a doktor mi řekl, že si mám najít méně náročné zaměstnání...neuměla jsem si představit, že budu bez těch dětí...a tam přišel ten zlom...přišel tenhle nápad...přišel jak z čistého nebe a bylo to...možná

mě i ovlivnilo to, že z manželovy strany jsou tam děti od švagrové, které doma nebyly spokojené (bylo tam týrání) a utíkaly k nám...měli jsme být jejich ochránci, což se ale zase nelíbilo jejich rodičům...“.

Otázka vztahující se k reakcím okolí na rozhodnutí pěstounů k výkonu PPPD byla zařazena z důvodu zjištění podpory ze strany rodiny a blízkých osob. Negativní reakce blízkých osob mohly negativně ovlivnit jejich rozhodování. Na základě výpovědí oslovených respondentů bylo zjištěno, že se ve většině případů negativní reakce blízkých osob objevily jen zřídka. Podpora přicházela ze strany rodiny, sousedů, blízkých osob i kolegů z práce. S velmi vřelým přístupem svého nadřízeného se setkala respondentka Linda, která uvádí: „...měl zkušenosti s adoptí a fandil mi, cítila jsem od něho podporu a bylo to pro mě jednodušší...protože nikdy nevíte, jestli vás vezmou a musíte dát pak výpověď a tak...“. Negativních reakcí se částečně dočkala respondentka Evelína. Ve své výpovědi uvedla: „...ale samozřejmě se našli i tací, kteří si myslí, že to dělám pro peníze a další, co mi říkali, že jsem blázen, že si беру další děti, když ty moje už vyrostly...ale převážně převažuje ten obdiv, kamarádky mi fandí, volají mi, kdy už budu mít další miminko...“. Ostatní respondentky uvádí pouze pozitivní reakce a intenzivní podporu svých blízkých, která spočívá v zapojení rodiny do péče o svěřené dítě i v nabídce pomoci blízkých a známých při materiální přípravě na příchod dítěte. Budoucí pěstouni musí být připraveni, jak na příchod miminka, batolete, předškoláka i školáka, což je, i z hlediska materiálního velmi náročné. Proto oceňují jakékoliv dary v podobě oblečení a různých věcí, jež pro budoucí svěřené dítě budou potřebovat.

Shrnutí odpovědi

Cílem této podkapitoly bylo zjistit důvody pěstounů, které je vedly k rozhodnutí stát se pěstounem na přechodnou dobu. Z reakcí respondentek vyplývá, že hlavním a společným důvodem jejich rozhodnutí stát se pěstounem na přechodnou dobu je touha oslovených respondentů trávit čas s dětmi. Respondenti do popředí staví svou lásku k dětem, uvádějí, že výkonem pěstounské péče na přechodnou dobu se snaží naplnit svůj vlastní život a chtějí pomoci dětem, které z jakýchkoliv důvodů nemohou vyrůstat se svými biologickými rodiči. Dvěma respondentům výkon PPPD, aniž by byl hlavním důvodem k jeho realizaci, vyřešil jejich momentální pracovní situaci.

5.5.2 Spokojenost pěstounů na PD s odbornou přípravou na její realizaci

Tato podkapitola je odpovědí na výzkumnou otázku: *Jsou osoby vykonávající PPPD spokojeni s odbornou přípravou na její realizaci?*

Příprava na výkon PPPD, jak je uvedeno v teoretické části diplomové práce, trvá 72 hodin. Cílem této přípravy je seznámit budoucí přechodné rodiče se specifiky jednotlivých vývojových období dítěte a především jim předat informace, jak k těmto dětem, které byly z jakýchkoliv důvodů odebrány ze své biologické rodiny, přistupovat (Dobrá rodina 2017).

Názory respondentů na kvalitu odborné přípravy pěstounů na PD se ve většině případů shodují. Příprava, kterou absolvovali, pro ně byla přínosem, získali informace, které jim pomáhají při přijímání svěřených dětí, při jejich výchově i následném předávání do další formy náhradní rodinné péče, péče ústavní či zpět do biologické rodiny. Respondentka Linda se k výše uvedené otázce vyjádřila následovně: „...*no, pro mě rozhodně! Nové věci...hrozně moc...*“. Odbornou přípravu absolvovala v roce 2012, tedy rok před tím, než došlo ke schválení novely Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, § 27a. Školili ji odborníci ze Slovenské republiky, kde měli již s touto formou náhradní rodinné péče zkušenosti. Domnívá se, že v současné době není příprava budoucí pěstounů tak kvalitní, jakou prošla ona současně i se svým manželem: „...*super příprava, ze které čerpáme dodnes. Myslím si, že dnes tak kvalitní přípravu fakt nemají. Hlavně to bylo takovou tou prožitkovou formou, což bylo skvělý...*“.

Pro respondentku Kláru byla příprava sice smysluplná a ukázala jí spoustu nových možností, ale hodnotí ji jako psychicky i časově velmi náročný proces. Opověděla: „...*určitě ano...tahle příprava byla fakt náročná...jak psychicky, jako že jsme fakt nevěděli, jestli nás vyberou nebo ne, tak časově...*“ Ona i její přítel, který pracuje jako řidič kamionu, si museli kvůli přípravě brát dovolenou z práce a spoustu času v tomto období trávili mimo domov. S překážkami jako takovými se při odborné přípravě nesetkala. Jedinou, kterou respondentka Klára uvádí, je časová náročnost: „...*já si myslím, že ne...s překážkami ne...bylo to ale časově náročné...ale jako ne...žádné překážky určitě ne...*“. S tímto názorem se ztotožňuje i respondentka Evelína. I pro ni byla příprava hodně časově náročná. Shodou okolností i její manžel pracuje jako řidič kamionu a musel mít všechn svůj čas dopodrobna naplánovaný. Respondentka Evelína uvádí: „...*příprava spoustu lidí odrazuje, je to hrozně náročný...my jsme jezdili na sezení, oni jezdili k nám, zkoumala nás psychologka a to, jestli nás schválí nebo ne...to bylo tak náročný...když nám zavolali, že jsme schválení, tak jsem*

se rozbřečela...“. O jiných překážkách, které by znemožňovaly přípravu na PPPD respondentka, nemluvila.

Respondentka Johana pracovala několik let v zařízení pro seniory, tudíž pro ni odborná příprava neměla takový přínos jako pro ostatní respondenty. Mnoho informací týkající se péče o děti a přístupu k nim se podle ní shodovalo s péčí o seniory. Přímou v rozhovoru k této otázce uvedla: „...já jsem je tam trošičku štvála, protože v praxi mezi dětmi a důchodci není víceméně rozdíl...mělo to svůj přínos, ale pro mě tam bylo spoustu věcí stejných – nakrmit, přebalit a mít rád...“. Žádné překážky během přípravy na výkon PPPD respondentka Johana neuvedla.

I respondentka Marika hodnotí odbornou přípravu jako velmi přínosnou: „...určitě, na sto procent...protože kdybychom přípravu neměli, tak bych nevěděla, že to, jak se dítě chová, je v jeho situaci vlastně normální...fakt bych to nechápala...člověk, který se s tím nezabývá, by nevěděl...“.

Shrnutí odpovědi

Cílem této podkapitoly bylo zjistit, zda jsou oslovení respondenti spokojeni s odbornou přípravou na realizaci PPPD. Na základě výpovědí respondentů byla na tuto výzkumnou otázku zjištěna kladná odpověď. I přesto, že se jedná o časově i psychicky náročný proces, na jehož konci nemusí být vždy dosaženo požadovaného výsledku, respondenti považují odbornou přípravu za smysluplnou a rozhodně pro ně byla přínosem.

5.5.3 Pozitiva a negativa PPPD

Tato podkapitola je odpovědí na výzkumnou otázku: *Jaká pozitiva a negativa shledávají osoby vykonávající PPPD v této formě náhradní rodinné péče?*

Smyslem PPPD, jak je uvedeno v teoretické části diplomové práce, je předejít vzniku citové deprivace, která vzniká v případě nedostatečného citového vztahu v raném věku. Je tudíž žádoucí péče v náhradním rodinném prostředí, poněvadž ústavní péče tuto skutečnost není schopna zabezpečit (Zezulová 2012, s. 176).

Všichni oslovení respondenti v PPPD shledávají velmi pozitivní vliv na vývoj dítěte. Je pro ně důležité, že děti nestráví své rané dětství v kojeneckém ústavu a je jim poskytnuta péče v rodinném prostředí. Negativa PPPD pro dítě téměř žádná neshledávají, spíše uvedli skutečnosti, tedy úskalí, která výkon PPPD znemožňují či zpomalují. Respondentka Klára ke kladným stránkám PPPD uvádí: „...hlavně že nebudou v ústavu...je hezký, když mohou žít

jako jiní... některé maminky jim nemohou dát takový život, jaký by chtěly... “. Není pochyb o tom, že je pro děti nejen raného věku, velmi důležitý kontakt s osobami, které zabezpečují jak jejich biologické potřeby, tak i potřebu lásky, jistoty a bezpečí. O tom je přesvědčena i respondentka Linda, která se vyjádřila následovně: „...*u těch miminek je to jasné...že nejsou ani chvilinku sami...mají pořád náruč...stále jsme jim nablízku...ty ruce, který jsou připravený...to je to nejdůležitější!... “.* U starších dětí je to podle této respondentky obdobné. Zpočátku ne tak jednoduché, protože ve většině případů děti odebrané biologickým rodičům nejsou zvyklé dodržovat nějaký režim, a to je pro ně problém: „...*u těch větších je nejdůležitější nastavit pravidla, i když ze začátku je to boj... “.* I respondentka Marika je přesvědčena o pozitivním vlivu PPPD pro dítě: „...*naprosto zásadní...vlastně to dítě, když je v ústavu, tak se chová úplně jinak než v rodině a pak je to vidět při tom předávání...dětí, co přicházejí od nás, fungují pak jako normální děti...naučí se u nás navazovat vztahy... “.*

Ve výpovědi dvou respondentek se přece jen určité pochybnosti objevily. Týkaly se délky PPPD. Domnívají se, že vytvoření tak blízkého vztahu s přechodnými rodiči může negativně ovlivnit jeho vztahy budoucí. Respondentka Johana uvedla: „...*myslím, že pro tu menší (1,5 roku) je ten rok strašně dlouhá doba, protože si s námi udělala takový těsný vztah...myslím si, že pak může mít problém v budoucnu...podle mě tohleto není dotažený...i když je to strašně individuální... “.* Obdobný názor má i respondentka Evelína, která měla ve své péči svěřené dítě jeden a půl roku. Mělo pak problém se od přechodné pěstounky odpoutat a přechod k náhradním rodičům nebyl jednoduchý ani pro jednu účastnici se stranu.

Jak již bylo uvedeno, negativa PPPD pro dítě se ve výpovědích objevovala minimálně. Komunikaci s úřady a všemi odborníky, se kterými respondenti i jejich rodiny spolupracují, hodnotí velmi kladně. Jsou přesvědčeni o tom, že záleží na konkrétních jedincích a jejich postoji k dané problematice. Problém PPPD respondentka Linda, která má ze všech respondentů nejvíce zkušeností, spatřuje ve spolupráci se soudci. K dané otázce uvedla: „...*často se spolupracuje i se soudci (u nás nejsou specialisté na rodinné právo) a oni nespěchají...pořád se na něco čeká, což je fakt nešťastný... “.* Domnívá se, že se soudci příliš soustředí na to, aby se děti vracely do původní rodiny, a mnohdy se stává, že biologická rodina opět selže. Zároveň uvádí, že by se mělo více pomáhat rodinám v nesnázích: „...*a co tu chybí, to je sanace rodiny – to je velký negativum pro mě...myslím si, že nemají brát děti jen proto, že nemají, kdy bydlet... “.* Respondentka Linda má pocit, že v některých případech dochází ze strany posuzovatelů k unáhleným závěrům. Místo toho, aby odborníci rodičům,

kteří chtějí a snaží se postarat o své děti, podali pomocnou ruku a ukázali jim cestu, ukvapeně je soudí, a tak jejich děti připravují o možnost vyrůstat ve své biologické rodině.

Pokud se respondenti při výkonu PPPD setkali s nějakými úskalími, souvisely buď se zásahy biologických rodičů do výchovy a péče pěstounů či se spoluprací se soudy. Respondentka Klára, která má právě negativní zkušenost s biologickými rodiči svěřeného dítěte na výše položenou otázku odpověděla „...ostříhala jsem holčičku nakrátko a oni denně pětkrát volali...později, po případové komisi, kdy se dala pravidla, co se může a co ne, se to uklidnilo...protože pak nás telefonáty rozhazují a člověk je nervózní a přenáší to na děti...jedna maminka mi psala dopisy, co můžu a co nemůžu...jinak jako ne...je to krásná práce, tohle...“. Jenda z respondentek, konkrétně respondentka Evelína, uvedla problém i s budoucí náhradní maminkou, která ji svým způsobem zradila, a předávání svěřeného dítěte neproběhlo dle stanovených pravidel, která jsou pro tuto závěrečnou část působení pěstounů na přechodnou dobu dána. Uvedla: „...sepsali nějaký papír a předávání naší holčičky bylo ze dne na den a já jsem nemohla nic dělat. Myslela jsem si, že ji budeme předávat postupně, aby jí to neublížilo a mohla si zvyknout. To jí nemůžu zapomenout...ale vím, že dnes bych se už bránila...kdyby se to opakovalo, tak bych ji nepustila...vím, že na to mám právo, ale neměla jsem zkušenosti...mluvila jsem potom i s psychologkou a vím, že to bylo špatně...“. O úskalích v podobě nedostatečné práce soudců již bylo psáno. Ostatní respondenti se s žádnými úskalími při péči o svěřené děti nesetkali. Respondentka Marika ještě uvedla, že svým způsobem jejich práci částečně znemožňuje administrativa související s výkonem PPPD. Uvedla: „...ted' mě napadá, že vlastně to papírování...s každým dítětem musíte vždycky na úřad práce, žádat o dávky, často nemáte třeba rodný list, kartičku zdravotní pojišťovny a místo toho, abychom se jim mohli věnovat, běháme po úřadech...“. Například respondentka Johana vypovídá: „...ne, všechno bylo v pohodě...mě se spolupracovalo dobře i s úřadama...natrefila jsem na úžasnou ženskou, která se snaží pomoc dětem...všechno je to o lidech...já jsem se setkala s úžasnýma lidma, takže žádný problém...“.

Shrnutí odpovědi

V této podkapitole bylo zjišťováno, jaká pozitiva a negativa shledávají osoby vykonávající PPPD v této formě náhradní rodinné péče. Oslovení respondenti jsou přesvědčeni o velkém přínosu této formy NRP. Z jejich pohledu je nejdůležitější nepřetržitý kontakt, kterého by se jim v ústavním zařízení nedostávalo. PPPD má podle oslovených respondentů pozitivní vliv na jejich rozvoj – respondenti se zmiňovali o pokrocích, kterých svěřené děti v jejich péči dosáhly. Dále na vytváření sociálních vztahů, jež jsou základem

pro vztahy budoucí. Negativní vliv PPPD dva z oslovených respondentů shledávají v délce PPPD. Vycházejí z vlastní zkušenosti, kdy příliš těsný vztah, který si k nim svěřené děti stihly vytvořit, negativně ovlivnil předávání dítěte do nové náhradní rodiny.

Další negativa, která lze nazvat úskalími znemožňujícími výkon PPPD, respondenti shledávají spíše ze strany úřadů, kdy kritizují sanaci rodiny a nedostatek pochopení ze strany soudců. Tím je myšlena časová prodleva, kdy by dítě již mohlo být umístěno do kterékoliv formy NRP. Zároveň někteří z nich uvedli, že další úskalí, která jim částečně znemožňují péči o svěřené děti, spatřují ve spolupráci se soudci a s biologickými a v některých případech, i budoucími náhradními rodiči a administrativa spojená s výkonem PPPD.

5.5.4 Změny v životě pěstounů vlivem výkonu PPPD

Tato podkapitola je odpovědí na výzkumnou otázku: *K jakým změnám došlo v životě pěstounů vlivem výkonu PPPD?*

Narozením biologického dítěte nastává v životě rodičů spousta změn. Najednou již dospělý člověk nezodpovídá jen za sebe, ale i za někoho druhého. Nejenže o ně pečuje, naplňuje jeho základní biologické i psychické potřeby, ale zároveň se musí naučit i přizpůsobit veškeré dění v rodině právě svému potomkovi. V případě náhradní rodinné péče je tomu obdobně. Chod rodiny, který se již dlouhou dobu ubíral konkrétním směrem, měl svá pravidla, se ve všech oblastech podřizuje nově příchodícímu dítěti. Všichni respondenti, kromě jednoho, se v této skutečnosti shodují.

Respondentka Johana uvedla: „...domácnost vám obrátí naruby, soukromý život vám obrátí naruby, partnerský život vám obrátí naruby, prostě všechno...“. I odpověď respondentky Mariky byla obdobná: „...to taky hodně...za prvé nikdy tady není klid (smích)...ne, ale to nemyslím špatně...všichni v našem věku mají klid, pořizují se psy, ale my se nenudíme...máme spoustu nových známých, jezdíme na místa, kdy jsme nikdy nebyli...je to daleko akčnější život, než jsem si představovala...“.

Změny vzniklé příchodem dítěte se tedy týkají všech oblastí života, zasahují nejen pěstouny samotné a jejich partnery, ale zasahují i jejich biologické děti. Vždyť i při narození vlastního bratra či sestry může starší sourozenec žárlit. I v případě nevlastního sourozence by se tento fakt dal očekávat. V případě oslovených respondentů se ale pouze u výpovědi respondentky Johany tato skutečnost objevila: „...holky při hraní hrozně řvaly, takže v té době naše nejmladší dcera chodila v rámci školy na praxi, byla tam do noci a ráno se chtěla vyspat

a to nešlo. A řekla bych, že i když už byla fakt velká, skoro dospělá ze začátku tam byla žárlivost...vždycky říkala, že takhle jsme si s ní nehráli...“.

Žádný z ostatních respondentů tuto skutečnost nepotvrdil. Respondentka Linda, která v době, kdy přijímala své první dítě, měla teprve sedmiletého syna jej předem o všech okolnostech týkajících se náhlých změn, které nastanou příchodem svěřeného dítěte, informovala. A v současné době, po pěti letech, kdy její rodinou prochází sedmé svěřené dítě, se stále syna ptá na jeho názor. Nemá pocit, že by svěřené děti narušovaly jejich vztah a syn ke svěřeným dětem vždy zaujímá velmi vřelý a kamarádský postoj. Bere je jako samozřejmou součást jejich rodiny. Ani dvanáctiletý syn respondentky Evelíny nemá problém s příchozími dětmi. Ba naopak, má celkově k mladším dětem vřelý vztah. Jeho matka, tedy respondentka Evelína jako jediná neuvádí žádné změny, které nastaly příchodem svěřeného dítěte. Na otázku odpověděla: „...změny nebyly žádný...my jsme byly stmelený, a to nás stmělilo ještě víc...my je milujeme a rozmazlujeme...moje práce nás dala ještě víc dohromady...“.

Odpověď respondentky Lindy je velmi výstižná: „...ne, určitě bych do toho šla znovu, protože to je taková nejsmyslnější věc, kterou jsem zatím vymyslela...jsem ráda za tu zkušenost...i kdybychom měli pomoci jednomu dítěti, tak to nám nikdo neodpáře...“.

Samozřejmě k tomu, aby vše fungovalo, je nutná spolupráce všech členů rodiny, kteří jsou podporováni i z řad odborníků (OSPOD, psychologové). Výkon pěstouna je velmi náročný a podpora rodiny i odborníků je v tomto případě velmi důležitá. Ovšem i přes fyzickou a psychickou náročnost výkonu PPPD související at' už s odbornou přípravou, přípravou konkrétních věcí pro svěřené dítě, jehož věk a individuální potřeby jsou známy náhradním rodičům jen velmi krátkou chvílí před jejich svěřením do péče, kontakt s biologickou rodinou a jejich předávání zpět vlastním rodičům, do další formy NRP či ústavní péče, by své rozhodnutí nezměnili.

Odpovědi na poslední otázku rozhovoru, zda výkon PPPD naplnil očekávání pěstounů, byla jednoznačná. Všichni respondenti chtěli pomoci dětem, které nemohou z nějakého důvodu žít ve své biologické rodině, a to se jim rozhodně daří. Respondentka Klára uvedla: „...to určitě jo...to jako, já jsem šťastná, že to dělám a že těm dětem můžu pomoci...i když je to kolikrát náročnější, ale jsem za to ráda...a jako věřím, že jednou se rozhodnu a půjdu do té dlouhodobý...“.

Další uvedenou odpovědí je odpověď respondentky Evelíny: „...očekávání?...na 1000 procent...ani ne na 100, ale opravdu jo...mě to tak strašně naplňuje...já jsem s nimi šťastná...“.

I odpověď respondentky Mariky se shoduje s ostatními: „...určitě, ale je to daleko náročnější, než jsem si myslela...tam je problém v tom, že nevím, kolikrát je člověk schopný zvládnout předání dítěte a kolikrát to unese...vy vlastně musíte

udělat všechno proto, aby dítě mělo rádo někoho jiného, ale vlastně chcete, aby mělo rádo vás...“.

Respondenti vykonávají PPPD rádi a rozhodně v této formě NRP vidí smysl, ale např. respondentka Johana, jejíž rodinou prošlo již 7 dětí, uvedla: „...*ale je to těžký...to je...ale nedá se to dělat dlouho...“*. V souvislosti s touto otázkou, se někteří z respondentů zmiňovali o možnosti přejít od PPPD k výkonu dlouhodobé pěstounské péče. Např. respondentka Klára uvedla: „...*a jako věřím, že jednou se rozhodnu a půjdu do té dlouhodobý...“*. Na rozdíl od této odpovědi je pro respondentku Johanu dlouhodobá péče z hlediska jejího věku nemyslitelná: „...*chtěla bych je dovést k tomu, aby se ty děti postavily na vlastní nohy, a to bych už asi nezvládla...“*.

Shrnutí odpovědi

Poslední podkapitola kapitoly týkající se interpretace získaných dat se zabývá otázkou vztahující se ke změnám, ke kterým došlo v životě pěstounů vlivem výkonu PPPD.

Čtyři z pěti respondentů potvrzují, že příchodem dítěte do jejich rodiny došlo k mnoha změnám týkajících se všech oblastí jejich dosavadního života. Vzniklé změny se týkají osobního života pěstounů, partnerských i rodinných vztahů. Středobodem rodiny se pro ně stává svěřené dítě. I přes veškerou náročnost výkonu PPPD nepovažují však respondenti tyto změny, se kterými se musí vyrovnat všichni členové rodiny, za důvod ukončení výkonu PPPD. Dělají tuto práci rádi a jsou šťastní, že mohou pomoci dětem, jimž nebylo dopřáno vyrůstat v biologické rodině. Svá rozhodnutí k výkonu PPPD by v žádném případě nezměnili.

5.6 Kazuistika vybraného respondenta

Kazuistika neboli případová studie byla vypracována u respondentky Evelíny, která je sestrou jedné z oslovených respondentek. Respondentka Evelína je pěstounkou na přechodnou dobu od roku 2015, tedy třetím rokem a její péčí dosud prošly 2 svěřené děti. V době realizování rozhovoru neměla v péči žádné svěřené dítě, byla osobou v evidenci s tím, že byla tzv. zarezervovaná pro dva konkrétní sourozence, jejichž předání bylo naplánováno na nejbližší dobu. Kazuistika byla vytvořena na základě informací získaných od respondentky.

Respondentka Evelína se narodila v roce 1975 jako druhá dcera sezdáným manželům. Těhotenství její matky bylo chtěné a bezproblémové. Za následující tři roky se jim narodila ještě další dcera, později pak nejmladší syn. Rodina o šesti členech žila spóřádaným životem

v bytě činžovního domu v malé obci na východě České republiky. Oba rodiče vyučení v oboru, chodili do práce. Otec respondentky pracoval v místní továrně jako dělník a matka vařila v místním domově důchodců. Respondentka během dětství prodělala běžné dětské nemoci, k žádnému závažnému onemocnění u ní nedošlo. V předškolním věku navštěvovala mateřskou školu a absolvovala osmiletou povinnou školní docházku v rodném městě. Během povinné školní docházky neměla žádné výrazné problémy s učením, ani s chováním ve škole. Velmi ráda sportovala, hrála volejbal a vyhledávala mladší děti, o které by se mohla starat. Nebála se pečovat ani o miminka v kočárku. Jejím snem bylo pracovat v mateřské škole. Ovšem její výsledky ve škole byly průměrné, tudíž její myšlenky ubírající se k volbě maturitního oboru nemohly být zrealizovány. Dle svých výsledků zvolila na doporučení třídní učitelky vyučení v oboru kuchař-číšník. Ani pro rodiče nebylo jednoduché uživit rodinu o tolika členech a ještě dopřát všem dětem vzdělání. Její starší sestra získala taktéž výuční list v oboru kuchař-číšník, mladší sestra v oboru rodinka a nemladší bratr svůj výuční list v oboru truhlář nakonec nezískal.

Střední vzdělávání tedy určilo směr jejího zaměstnání. Začala pracovat v restauraci jako pomocná kuchařka. Ovšem tato časově náročná práce ji neuspokojovala a začala pomýšlet na změnu zaměstnání. V té době však nebyl příliš velký výběr. Naskytla se jí možnost nastoupit jako dělnice v místní továrně vyrábějící elektrodíly a na místo nastoupila. Zůstala zde několik let. Seznámila se zde se svým budoucím manželem a rozhodla se mít s ním děti. Provádala se za svého vyvoleného a početí dítěte dopadlo velmi záhy. Hned na začátku těhotenství, vzhledem k fyzické náročnosti práce, zůstala doma na rizikovém těhotenství. Společně s manželem ovšem bydlela stále u jejich rodičů i se svými dvěma mladšími sourozenci, což nebylo příliš ideální. Starší sestra se již vdala, v té době již měla syna a pár let bydlela mimo společnou domácnost. Respondentka Evelína se tedy rozhodla najít si také společně s manželem byt, kde by mohli vychovávat své dítě. Bohužel z platu dělníka nebylo možné mít byt ihned. Manžel tedy začal jezdit s kamionem a brzy si mohli alespoň pronajmout byt v nedalekém městě.

Mezitím se odstěhovala od rodičů i její mladší sestra, jelikož rodiče museli začít řešit výchovné problémy jejich nejmladšího syna a atmosféra v malém bytě nebyla příliš pozitivní. Matka respondentky brala odstěhování svých dcer jako zradu, vyčítala jim, že na ni nemají čas a nerespektovala jejich soukromí. Neustále zasahovala do jejich života, žádala je o pomoc při řešení problémů jejich bratra. Sama si s ním nevěděla rady, manžel odmítal docházet do školy ke konzultacím ohledně jeho chování vůči spolužákům i pedagogům a dával vinu příliš liberální výchově jeho matky.

Respondentce se narodila první dcera a vzhledem ke své empatii se snažila udržovat vztah s matkou. Často ji navštěvovala a v očích svých dvou sester byla ta, která matce neustále podlézá a snaží se za každou cenu strhnout její pozornost na svou stranu. Mezi sestrami začala vznikat žárlivost a zřejmě i závist. Nejstarší a nejmladší sestra spolu udržovaly vztah, navštěvovaly se, ale vztah k respondentce se díky sobeckosti matky stal pouze formálním, což respondentku velmi zraňovalo. Měla pocit, že takhle je to špatně, ale ať se snažila, jak mohla, nic na tom nemohla změnit. Vážila si své matky, snažila se jí pomoci, avšak netušila, jak moc to bude ovlivňovat jejich sourozenecké vztahy. Mezitím bratr respondentky odešel jak ze školy, tak od rodičů.

Po ukončení mateřské dovolené s druhou dcerou respondentka nastoupila do nového zaměstnání. Začala pracovat jako kuchařka ve školní jídelně. Práce ji bavila, byla denně ve styku s dětmi, které si velmi oblíbila a ony jí. Aktivně se účastnila činností a akcí, které pořádala škola a začala pomýšlet na to, že by si doplnila vzdělání a mohla být s dětmi více. Maturitní zkoušku, ovšem ne v pedagogickém směru složila, ale dále ve studiu nepokračovala. Znovu otěhotněla a narodil se jí nejmladší syn. Vztahy se sestrami se nezměnily, stále byly na bodu mrazu. Pravidelný styk s rodiči přetrvával. Po ukončení její poslední mateřské dovolené se respondentka vrátila do své práce. I po návratu byla na své pozici spokojená. Až zdravotní problémy, které se vyskytly, výrazně zasáhly do života respondentky. Na doporučení lékaře, po roční neschopnosti práce, musela ukončit pracovní poměr. Vzhledem k problémům s kyčlemi bylo pro respondentku nutné, si najít méně fyzicky náročné zaměstnání. Respondentka si neuměla představit, že bude zaměstnaná v nějaké továrně či někde jinde, prostě bez dětí.

Začala přemýšlet o svých možnostech a možná vlivem stávajících vztahů v jejich rodině či situace dětí její švagrové, které čím dál tím častěji navštěvovaly jejich rodinu s cílem vyhledat někoho, kdo jim bude naslouchat, dostala nápad zkusit podat žádost do evidence žadatelů o PPPD. V té době již rok její starší sestra pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávala. Manžel respondentky s nápadem souhlasil. Věděl, po čem jeho žena touží a rozhodl se jí v tom plně podpořit. Sice netušil, co všechno ho čeká, ale podpora z jeho strany byla intenzivní.

Pro oba manžele i jejich děti začalo období, které respondentka označuje za krásné, ale náročné. Kromě přípravy, kterou museli s manželem absolvovat, jež byla časově náročná, museli všichni rodinní příslušníci projít psychologickým vyšetřením. Manžele odjížděli pryč na celé víkendy, odborníci navštěvovali jejich domácnost... Proces byl náročný nejen fyzicky, ale i psychicky. Začaly se objevovat pochybnosti respondentky o tom, zda manželé budou

schválení k výkonu PPPD. Ve chvíli, kdy byl proces přípravy u konce, se respondentka soustředila pouze na telefon a čekala na vyjádření odborníků. A vyjádření přišlo pozitivní – z paní Evelíny se stala pěstounka na přechodnou dobu.

Respondentce Evelíně bylo první dítě svěřeno velmi brzy po jejím schválení. Jednalo se o čtyřletou holčičku, která u respondentky zůstala rok a půl. Pracovnice OSPODu dávala příliš dlouho šanci biologické matce, aby se k ní mohla dívka vrátit, až z jednoho roku byl rok a půl. Problém vyvstal při přechodu do další formy náhradní rodinné péče. Dívka si k respondentce i k ostatním členům rodiny vytvořila velmi úzký vztah a předávání bylo náročné a zdlouhavé jak pro holčičku, novou maminku i respondentka sama delší dobu ne zrovna hladký odchod dívky vstřebávala. Druhým a zatím posledním dítětem respondentky Evelíny byla taktéž holčička, která v přechodné rodině žila od čtvrtého dne života do svých sedmi měsíců. Doba strávená s touto holčičkou, stejně jako s předchozí, byla pro respondentku Evelínu, úžasná. I když i v tomto případě přechod k náhradním rodičům nebyl taktéž snadný. Respondentka byla připravená na předávání sedmiměsíční dívky dle instrukcí organizace, avšak její plány zhatila budoucí maminka, která ve spolupráci se sociální pracovnící sepsala jakési potvrzení o předání dívky. Bohužel v tu chvíli se respondentka jen s malými zkušenostmi neuměla bránit. Byla k tomuto kroku dotlačena ze strany sociální pracovníce a nové maminky. Nebylo to pro ni snadné období, vyčítala si, že tento náhlý přechod z přechodné do dlouhodobé péče může mít negativní vliv na budoucí život dívky. Následně své trápení rozebírala s psychologkou a dnes již ví, že by jakékoliv další svěřené dítě tímto způsobem od sebe nepustila.

Oběma svěřeným dětem společně s ostatními členy rodiny věnovala veškerý svůj čas. Její nejbližší rodina se ještě více stmelila. Měla podporu jak od svých rodičů, tak od svých kamarádek, které jí nabízely oblečení a potřeby pro miminko, které již samy nevyužily. Její dcery, vzhledem k tomu, že jsou už dospělé, pro ni i svěřené děti byly velkými pomocnicemi a i ony získaly zkušenosti do budoucnosti. Bohužel její otec cca před rokem zemřel a matka se stala na respondentce ještě více závislá. Vzhledem ke své povaze má tedy pro svou matku vyhrazený jeden celý den v týdnu, který jí věnuje, což ještě více pobuřuje její sestry, se kterými se stýká pouze při formálních rodinných oslavách. I přesto, že dle volby PPPD má respondentka se svou starší sestrou mnoho společného, jejich narušené vztahy jim nedovolují si vzájemně předat zkušenosti a rady, popovídat si společně o příbězích, které za sebou měly jejich svěřené děti.

V současné době respondentka čeká „až zazvoní telefon“ a ona si bude moci se svou rodinou dojet pro očekávané sourozence, pro které je tzv. zarezervovaná. Jedná se

o dvouletou holčičku a pětiletého chlapce, kteří mají být v nejbližší době odebráni biologickým rodičům. Respondentka se na ně velmi těší, je v evidenci již od října loňského roku, tedy 5 měsíců a připadá se nevyužitá. Ví o tom, že ji tzv. předběhli již další dva schválení pěstouni, což ji sice mrzí, ale oni ještě neměli žádné svěřené dítě a někde zkušenosti získat musí. A zkušenosti, ty už ona má. I když zatím pouze dvě. Ale každá zkušenost, i ta špatná, je zkušeností a naučí člověka, jak příště v obdobných nestandardních situacích jednat.

Tento způsob práce s dětmi, kterou za práci jako takovou respondentka nepovažuje, ji velmi naplňuje, pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonává s láskou a snaží se svěřeným dětem dát vše, co je v jejich silách. Kdyby jí to její domácnost dovolila, vzala by si domů třeba deset dětí. Samozřejmě ví o možnosti dlouhodobé péče, ale prozatím má sílu a chuť pomáhat dětem na přechodnou dobu, ke kterým nebyl osud úplně nejspravedlivější a neumožnil jim z jakéhokoliv důvodu prožít ať už jen část jejich života či celý život s jejich biologickými rodiči. Shledává v této formě náhradní rodinné péče obrovský smysl a zřejmě i proto, že její sourozenecké vztahy nefungují tak, jak by si představovala, má potřebu vztahy se svými nejbližšími upevňovat, posilovat a obohacovat je o vztahy další a další a totéž umožnit dětem, které budou v její rodině žít pouze přechodně. K tomu, aby mohla své sny a přání naplňovat je jí obrovskou oporou její manžel.

Shrnutí:

Respondentka Evelína je žena, která se ve svých 40 letech rozhodla stát pěstounkou na přechodnou dobu. Okolnosti, jež ovlivnily její rozhodnutí, rozhodně souvisely s jejími životními zkušenostmi. Za zásadní vlivy lze považovat život ve vícečlenné rodině, zájem o navazování kontaktů s mladšími dětmi a péči o ně již od svého dětství, její práci ve školní jídelně, potřebu kompenzace narušených sourozeneckých vztahů a pomoc při řešení nestandardních výchovných metod v širší rodině. Její rozhodnutí bylo ze strany rodiny i blízkých osob tolerováno a respektováno. Samozřejmostí byla i psychická podpora při absolvování odborné přípravy ze strany všech členů rodiny, kterou respondentka sama považuje za velmi přínosnou.

Za hlavní pozitiva této formy NRP respondentka Evelína považuje úzký kontakt se svěřenými dětmi, kterého se jim bohužel v jejich biologické rodině nedostalo. Její péči prozatím prošla dvě děvčata a během výkonu PPPD se v obou případech setkala s úskalími, s nimiž se musela vyrovnávat nejen děvčata, ale i ona sama. Nyní, po získání určitých zkušeností, by rozhodně jednala jinak a dané situace řešila s odborníky. Výkon PPPD nepřinesl rodině respondentky Evelíny žádné změny. Měl ale na nejbližší rodinu velmi

pozitivní vliv – stmelil ještě více všechny její členy. Sourozenské vztahy respondentky Evelíny, i přes očividnou shodnost smyslu života obou nejstarších sester, se však stmelit nepodařilo. Za důvod lze považovat vzájemnou závist či žárlivost.

Přes veškerou náročnost výkonu PPPD by respondentka Evelína své rozhodnutí, stát se pěstounem na PD, nezměnila. Je spokojená se smysluplností svého působení a šťastná, že může pomoci těm, kteří to potřebují.

5.7 Diskuze

Tato kapitola se věnuje porovnání výsledků vlastního výzkumu diplomové práce s výsledky organizace Lumos, která se zabývala zjišťováním motivů k rozhodnutí stát se pěstouny na přechodnou dobu v červnu 2015. Výsledky výzkumu vztahující se k motivaci osob k výkonu PPPD organizace Lumos jsou popsány v teoretické části diplomové práce. Výzkum organizace Lumos byl realizován u 192 oslovených pěstounů z různých částí České republiky, a to prostřednictvím kvantitativního šetření pomocí dotazníků, v čemž je hlavní rozdíl od výzkumného šetření diplomové práce, v němž bylo využito kvalitativního výzkumu, metody strukturovaného rozhovoru, který byl realizován u 5 respondentů z Královéhradeckého kraje. Otázky uvedené organizací Lumos, nejsou zcela totožné s výzkumnými otázkami diplomové práce. Zjišťované informace, ale lze v některých případech v uvedených výsledcích nalézt.

Diplomová práce zaměřila výzkum konkrétně na čtyři oblasti. První se věnovala zjišťování důvodů, které vedly oslovené respondenty k rozhodnutí stát se pěstouny na PPPD, druhá oblast se zaměřila na hodnocení odborné přípravy ze strany budoucích pěstounů, třetí oblast se zabývala získáváním odpovědí vztahujících se k pozitivním a negativním vlivům PPPD a poslední oblast měla zjistit, k jakým změnám došlo v životě respondentů vlivem výkonu PPPD.

Výsledky vztahující se k první výzkumné otázce DP týkající se důvodů, které vedly pěstouny k výkonu PPPD, uvádí organizace Lumos následující: na prvním místě je uváděna možnost předejít tomu, aby byly děti, které nemohu vyrůstat ve své biologické rodině, umísťovány do ústavní péče. Na druhém místě dotazovaní pěstouni uváděli smysluplnost a téměř polovina pěstounů odpověděla, že jejich důvodem k tomuto rozhodnutí byla láska k dětem. Důvody k výkonu PPPD zjištěné v empirické části DP se s výsledky organizace Lumos shodují, jen jsou uváděny v jiném pořadí. Oslovení respondenti jako důvody k výkonu PPPD uvádějí především touhu být s dětmi, naplnit svůj vlastní život a pomoci dětem zdárně

zvládnout nelehké období jejich života především tím, že jim mohou poskytnout náhradní rodinnou péči a ony nemusí strávit své rané dětství v ústavním zařízení.

Organizace Lumos, kromě ostatních hledisek ovlivňujících výkon PPPD, zjišťovala i hodnocení přípravy na výkon PPPD. Zjištěné výsledky dotazovaných respondentů byly hodnoceny velmi pozitivně. Pouze 10 % oslovených pěstounů považuje přípravu na výkon PPPD za ne moc dobrou. Při zjišťování odpovědi na druhou výzkumnou otázku DP vztahující se ke spokojenosti respondentů s odbornou přípravou na realizaci PPPD byla zjištěna pozitivní odpověď. Respondenti považují odbornou přípravu na výkon PPPD, i přes její fyzickou a psychickou náročnost, za velmi přínosnou. Tudíž i v tomto případě jsou výsledky zkoumání obdobné.

Skutečnosti týkající se pozitivního či negativního vlivu PPPD na dítě organizace Lumos ve svém dotazníku nezjišťovala, tudíž tato data nemohou být srovnávána. Z výsledků výzkumu diplomové práce v této oblasti je zřejmá převaha pozitivního přínosu PPPD pro dítě. Za primární je považována ta skutečnost, že děti nemusí trávit své rané dětství v ústavním zařízení a je jim poskytnuto náhradní rodinné prostředí zabezpečující jistotu a bezpečí. Respondenti uvádějí kladný přínos této formy NRP především v oblasti vývoje a rozvoje dítěte a v oblasti utváření mezilidských vztahů. Dva oslovení respondenti shledávají negativní vliv PPPD v její délce.

Ani poslední výzkumná otázka vztahující se ke změnám v životě pěstounů vlivem výkonu PPPD, nebyla takto konkrétně podána dotazovaným pěstounům organizací Lumos. Obdobný dotaz u oslovených pěstounů zjišťoval, co jim a jejich rodině výkon pěstounské péče na přechodnou dobu vzal, o co přišli oni sami, či jejich rodina. Výsledky dotazníků uvádějí významný zásah výkonu PPPD do jejich dosavadního života. Více než polovina oslovených respondentů uvedla, že veškerý svůj volný čas a čas, který věnovali svým zájmům, výkonem PPPD, přešel v čas věnovaný dětem. Dále příchodem svěřeného dítěte nastaly změny týkající se doby spánku pěstounů, jejich soukromí, času na sebe, na přátelé, partnera. Výsledky výzkumu diplomové práce ve většině případů uvádějí taktéž změny ve všech oblastech života oslovených respondentů. Souvisí se změnami jak v oblasti osobní, rodinné i partnerské.

Na základě dotazníkového šetření organizace Lumos a vlastního výzkumu diplomové práce lze konstatovat, že zjištěné výsledky obou výzkumných šetření jsou ve většině případů shodné nebo jen částečně rozdílné.

V teoretické části diplomové práce jsou motivy, které vedou k výkonu NRP, dle Škoviery (2007) rozděleny na zveřejněné, neveřejné a skryté. Ze zjištěných výsledků

výzkumu lze za hlavní motivy, které vedly pěstouny k výkonu PPPD považovat motivy zveřejněné. Především motiv altruistický, který se projevuje potřebou pomáhat potřebným, dále motiv emocionální, jenž je projevem lásky k dětem, snaží se o naplnění svého života a motiv související se smyslem života pěstouna, kdy svěřené dítě zaplní místo po vlastních dětech, které již opustily společnou domácnost.

5.8 Návrh řešení pro praxi

Informace, které byly uvedeny v empirické části diplomové práce, vycházejí z výpovědí oslovených respondentů. Jedná se o výpovědi zkušených pěstounů na PD, kteří jsou přesvědčeni o smysluplnosti této formy NRP, jenž má být především prevencí rizika citové deprivace u dětí, jejichž biologičtí rodiče se o ně nemohou z jakýchkoliv důvodů starat. Hlavními společnými důvody oslovených respondentů k rozhodnutí stát se pěstouny na PD je věnovat svůj čas a lásku dětem a pomoci jim překonat jejich ne zrovna jednoduché životní období a umožnit dětem zažít pocity bezpečí a jistoty. Věří, že jejich péče bude mít pozitivní vliv na budoucnost svěřených dětí, na jejich životní role a vytváření a udržování sociálních vztahů.

Respondenti jsou přesvědčeni o nutnosti přípravy na výkon PPPD. Příprava, kterou absolvovali, pro ně byla velkým přínosem. Získali spoustu informací, které jsou podle nich důležité pro správný přístup ke svěřenému dítěti. Bez konkrétních rad, kterými je nutné se řídit, by výkon PPPD neměl takový průběh, jaký je očekáván. Ať se to týká přijímání dětí, jejich pobytu v přechodné rodině i jejich předávání budoucím rodičům. K různým dětem nelze přistupovat dle jednoho konkrétního „návodu“. Každé dítě je jiné, má svá specifika a způsob jakým je k němu přistupováno, může jednomu pomoci a jinému ublížit. Proto je, i přes odbornou přípravu uchazečů, jak uvádějí respondenti, v průběhu výkonu PPPD vhodná a žádoucí kooperace s dalšími odborníky jako jsou psychologové, sociální pracovníci, klíčoví pracovníci doprovázejících organizací a v některých případech i psychiatři. S těmito odborníky mají všichni oslovení pěstouni výborné zkušenosti a bez jejich pomoci si neumí představit řešení některých situací. Nesmí se však bát požádat o pomoc a v případě nezdaru se nevzdávat, ale společně s odborníky nebo i s ostatními pěstouny hledat možné alternativy řešení vzniklého problému.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je pro dítě samotné velkým přínosem, na čemž se shodují všichni oslovení pěstouni. Největším pozitivem, které uvádějí, je pro ně ta skutečnost, že opuštěné děti netráví své dětství v ústavní péči, ale je jim dopráno péče

rodinné. Mohou vyrůstat stejně tak jako jejich vrstevníci, aniž by strádaly nedostatkem čehokoliv. Bohužel i v této formě NRP se objevují některá negativa pro dítě, která jsou sice ošetřena legislativně, ale ne vždy plněna, s čímž se setkali 2 z 5 respondentů. Kvalitativní výzkum sice nelze zobecňovat, ale je na místě se o nich zmínit. Negativní vliv PPPD souvisí v tomto případě s její délkou. Dva z oslovených respondentů uvedli, že doba, kterou u nich svěřené děti strávily, byla delší než 1 rok a vztah, který si k nim děti vytvořily, byl velmi těsný, což se negativně projevilo při předávání do další formy NRP. Zároveň se domnívají, že tato skutečnost může mít i negativní dopad na jejich budoucí sociální vztahy.

Ze získaných výpovědí dotazovaných respondentů vyplývá, že svá rozhodnutí stát se pěstouny na přechodnou dobu, považují za správné. A i přesto, že ne všechny detaily výkonu PPPD jsou dostatečně legislativně zakotveny a mnohé by se dalo měnit a upravovat, jsou přesvědčeni o tom, že by tato forma NRP mohla v budoucnu oslovit více možných zájemců a zrealizovat původně zamýšlené zrušení kojeneckých ústavů v České republice.

6 Závěr

Tématem diplomové práce, jejímž hlavním cílem bylo zjistit, jaké důvody vedly osoby poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu k jejich volbě a v čem spatřují pozitiva a negativa pěstounské péče na přechodnou dobu, je „Motivace osob vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu“. Vzhledem k volbě kvalitativního výzkumného šetření, je nutné upozornit na to, že výsledky výzkumu vycházející z odpovědí jen několika málo respondentů nelze považovat za zcela objektivní a nelze je ani zobecňovat.

Teoretická část diplomové práce je rozdělena na čtyři kapitoly. V první kapitole je popsána problematika rodiny, její systém a funkce, druhá kapitola vymezuje pojem motivace, její druhy a typy motivace osob k výkonu náhradní rodinné péče. Třetí kapitola teoretické části se věnuje systému NRP v České republice, konkrétně charakterizuje svěřením dítěte do péče jiné osoby, adopci neboli osvojení, pěstounskou péči a poručenství. Poslední kapitola popisuje pěstounskou péči na přechodnou dobu, která je ústředním tématem diplomové práce, její význam a vývoj, roli pěstouna, jeho povinnosti, podporu a odměnu a náhled na období PPPD ve vybraných státech Evropy a jejich komparaci.

Empirická část je věnována samotnému výzkumu. Věnuje se popisu zvolených metod výzkumu, výzkumnému vzorku, průběhu výzkumu, interpretaci získaných dat, případové studii vybraného respondenta, diskuzi a návrhu řešení pro praxi. Vzhledem k výše uvedenému cíli byla na počátku výzkumu vytvořena jedna hlavní výzkumná otázka, které se vztahuje k tématu diplomové práce. Dále byly vytvořeny další tři dílčí výzkumné otázky související s tématem. Tyto otázky byly zodpovězeny na základě odpovědí oslovených respondentů na jednotlivé otázky polostrukturovaných rozhovorů. Respondenti, kteří se účastnili výzkumného šetření byli pěstouny na PD či osobami v evidenci. Před každým rozhovorem byli respondenti seznámeni s jeho důvodem a byli ujištěni o jejich anonymitě a o tom, že veškerá získaná data budou použita pouze pro výzkum diplomové práce. Předem domluvené rozhovory probíhaly v přátelské atmosféře, všichni oslovení respondenti na dané otázky odpovídali otevřeně. Na základě získaných informací u vybraného respondenta byla vytvořena kazuistika zaměřující se podrobně na život osoby vykonávající PPPD, a to především na okolnosti ovlivňující rozhodnutí stát se pěstounem na PPPD.

Na základě získaných odpovědí na výzkumné otázky polostrukturovaného rozhovoru byl naplněn cíl diplomové práce. Odpovědi respondentů vztahující se ke konkrétním otázkám rozhovoru jsou v empirické části DP analyzovány a shrnuty. Odpověď na hlavní výzkumnou otázku týkající se důvodů vedoucích k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu souvisí

s jejich touhou trávit čas s dětmi, svým způsobem naplnit svůj vlastní život a hlavně poskytnout pomoc dětem, které ji v danou chvíli potřebují. Z šetření dále vyplynula odpověď na dílčí výzkumnou otázku 1 související se spokojeností s odbornou přípravou na realizaci PPPD. Všech 5 respondentů považuje odbornou přípravu za smysluplnou a jsou s její podobou i přes časovou náročnost spokojeni. Reakce respondentů na dílčí výzkumnou otázku 2 vztahující se k pozitivním a negativním stránkám PPPD byly vesměs shodné. Respondenti hlavní pozitiva PPPD spatřují v možnosti dítěte strávit čas, který nemohou trávit z jakýchkoliv důvodů ve své biologické rodině, v náhradním rodinném prostředí a tudíž předcházet vzniku psychické deprivace, která vzniká v ústavním zařízení. Dále pozitivně hodnotí vliv PPPD na vývoj a rozvoj svěřeného dítěte a vytváření sociálních vztahů, jež jsou základem pro vztahy budoucí. Negativní vliv PPPD připouští pouze 2 z 5 oslovených respondentů, vycházející z vlastní zkušenosti, a to v oblasti týkající se délky výkonu PPPD. Oba respondenti, jež toto negativum popsali, se svěřenými dětmi strávili dobu delší, než bylo podle nich žádoucí, a došlo k vytvoření velmi těsného vztahu, který negativně ovlivnil předávání dítěte do další formy náhradní rodinné péče. Dále se domnívají, že by tato zkušenost mohla negativně ovlivnit budoucí sociální vztahy svěřeného dítěte. Odpověď na poslední dílčí výzkumnou otázku 3 ohledně změn vzniklých v životě pěstounů vlivem výkonu PPPD šetření vyprodukovalo následující. Změny v životě respondentů potvrzují 4 z 5 oslovených pěstounů. Jedná se o takové změny, kdy se veškeré dění v rodině podřizuje právě přechodnému členu rodiny. Svěřené dítě se stává nejdůležitějším prvkem jejich života a zasahuje do osobních, partnerských, sourozeneckých a dalších vztahů. Respondenti však vzniklé změny nepovažují za důvod k ukončení výkonu PPPD.

Všichni dotazovaní respondenti svou práci vykonávají velmi rádi a jejich očekávání, s nimiž k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu nastoupili, byla naplněna. Ač se respondenti vzájemně neznají, spojuje je jedno společné, to nejdůležitější – láska k dětem.

Seznam literatury

BUBLEOVÁ, V., 2014. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-19-7.

GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-859-3179-6.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2010. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.

KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M., 2011. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?* Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-23-4.

KRAUS, B., 2014. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus. Recenzované monografie. ISBN 978-807-4354-113.

LEVICKÁ, J., TRUHLÁŘOVÁ, Z., 2015. *Issues of contemporary family in the international context*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-571-4.

MASLOW, A. H., 2014. *O psychologii bytí*. Praha: Portál. ISBN 978-802-6206-187.

MATEJ, V., 2000. *Profesionálny rodič, al'ebo gulatá kocka. Sprievodca profesionálnou náhradnou výchovou v rodine*. Bratislava, O.s. Návrat. ISBN 80-967908 -1-1.

MATĚJČEK, Z., 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Z., 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8304-8.

MATĚJČEK Z., DYTRYCH, Z., 1999. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada. ISBN 80-716-9897-0.

MATĚJČEK Z., KOLUCHOVÁ, J., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8637-3.

MATOUŠEK, O., 2003. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-717-8549-0.

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-802-6206-972.

MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

MOŽNÝ, I., 1999. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, Základy sociologie. ISBN 80-858-5075-3.

MOŽNÝ, I., 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-864-2958-X.

NAKONEČNÝ, M., 2014. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. v Praze: Triton. ISBN 978-807-3878-306.

NOVÁK, O., 2013. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-15-9.

PAZLAROVÁ H., 2016. *Pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1020-7.

MPSV, *Pěstounství je profese*. 2015. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, ISBN 978-807-4211-157.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2001. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8579-2.

SMOLÍKOVÁ V., 2014. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o. ISBN 978-80-7418-218-1.

SOBOTKOVÁ, I., 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8559-8

SOCHŮREK, J., SLUKOVÁ, K., 2013. *Stručný úvod do základů metodologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-943-1.

STRAUSS, A. L., CORBIN, J. M., 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert; Brno: Sdružení Podané ruce. ISBN 80-85834-60-X.

ŠKOVIERA, A., 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-318-5.

VÁGNEROVÁ, M., 2004a. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 80-717-8802-3.

VÁGNEROVÁ, M., 2004b. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0841-3.

VRÁNOVÁ, L., 2011. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-09-8.

ZEZULOVÁ, D., 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0065-9.

Seznam dalších zdrojů

BUBLEOVÁ, V., et al., 2002. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. [online]. [vid. 6. 3. 2018]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. Dostupné z: <http://www.vzd.cz/mezinarodni-srovnani-pristupu-forem-realizace-pestounske-pece-se-zretelem-k-vyuziti-profesionalnich->

DOBŘÁ RODINA o.p.s., *Co děláme?* [online]. [vid. 30. 8. 2017]. Dostupné z: <http://dobrarodina.cz/>

GUDBRANDSSON, B., 2004. Children in institutions: prevention and alternative care. Final Report. Stasbourg: Council of Europe [online]. [vid. 2. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.bettercarenetwork.org/sites/default/files/Children%20in%20Institutions%20-%20Prevention%20and%20Alternative%20Care.pdf>

HLÁSKOVÁ, A. HLÁSEK, V. TŘEŠŇÁK, P., 2011. *Čekáme, až zazvoní telefon*. [online]. [vid. 16. 2. 2018]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2011/5/cekame-az-zazvoni-telefon>

JÁ PĚSTOUN, *Příručka pro zájemce o pěstounství*. [online]. Praha: Nadační fond J&T. [vid. 22. 8. 2017]. Dostupné z: <http://hledamerodice.cz/jak-na-to/prirucka-ja-pestoun/>

KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ, *Průvodce systémem pro pěstouny a žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu* [online]. [vid. 18. 8. 2017]. Dostupné z: <http://ospod.kr-kralovehradecky.cz/>

LUMOS, 2015. *Pěstounská péče na přechodnou dobu Výsledky průzkumu mezi pěstouny na přechodnou dobu mezi realizovaného v červnu 2015 organizací. 31*. [on-line]. [vid. 31. 10. 2017]. Dostupné z: <http://czech.wearelumos.org/media-centre/publications>

OTEVŘENÁ BUDOUCNOST, 2017. *Formy náhradní výchovy* [online]. [vid. 15. 8. 2017]. Dostupné z: <http://www.otevrenabudoucnost.cz/>

PÖTHE P., 2012. *Rané trauma a vznik násilí*. [online]. [vid. 12. 8. 2017]. Dostupné z: www.dr-pothe.com/trauma-v-ranem-veku-a-vznik-cyklu-nasili/

TACT Fostering&Adoption, 2017. *Types of fostering*. [online]. [vid. 19. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.tactcare.org.uk/foster-with-us/types-of-fostering/>

ÚSTREDIE PSVR, 2017. *Profesionálne rodiny*. [online]. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny [vid. 19. 11. 2017]. Dostupné z: http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/professionalne-rodiny.html?page_id=12846

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů In *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 1999, částka 111 [vid. 2. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359?text=>

Zákon č. 89/2012 Sb., Zákon občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů In *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2012, částka 33 [vid. 2. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89/zneni-20180101#cast2>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů In *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2002, částka 48 [vid. 14. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109#cast1>

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů In *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2006, částka 64 [vid. 04. 04. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187/zneni-20180201>

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů In *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 1995, částka 31 [cit. 04. 04. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117/zneni-20180101>

Seznam příloh

- A. Otázky rozhovoru
- B. Transkripce rozhovoru – respondentka Klára
- C. Transkripce rozhovoru – respondentka Johana
- D. Transkripce rozhovoru – respondentka Linda
- E. Transkripce rozhovoru – respondentka Evelína
- F. Transkripce rozhovoru – respondentka Marika

A. Otázky rozhovoru

1. Jak dlouho jste pěstounem na PD?
2. Mohla byste, prosím, představit členy Vaší rodiny?
3. Kolik dětí již bylo svěřeno do Vaší péče?
4. Kolik svěřených dětí máte v nyní v pěstounské péči?
5. Jaké okolnosti ovlivnily Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PPPD?
6. Souviselo rozhodnutí k výkonu PPPD s Vašimi životními zkušenostmi?
7. S jakými reakcemi ve svém blízkém okolí na Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PD jste se setkala?
8. Bylo pro Vás absolvování speciální přípravy přínosem?
9. S jakými překážkami jste se setkala při přípravě na výkon PPPD?
10. Jaký přínos PPPD shledáváte pro dítě?
11. Má podle Vás PPPD i některá negativa pro dítě?
12. S jakými úskalími jste se setkala při výkonu PPPD?
13. Jakým způsobem ovlivnil výkon PPPD chod Vaší rodiny?
14. Změnila byste vzhledem k nabytým zkušenostem některá svá rozhodnutí?
15. Naplnil výkon PPPD Vaše očekávání? V čem?

B. Transkripce rozhovoru – respondentka Klára

1. Jak dlouho jste pěstounem na PD? „...čtvrtým rokem...“
2. Mohla byste, prosím, představit členy Vaší rodiny? „...žiji s přítelem a mám dva dospělé syny, kteří s námi už nebydlí...ale často jezdí...“
3. Kolik dětí již bylo svěřeno do Vaší péče? „...zatím čtyři...“
4. Kolik svěřených dětí máte v nyní v pěstounské péči? „...tříměsíčního chlapečka...“
5. Jaké okolnosti ovlivnily Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PPPD? „...pracovala jsem 13 let u postižených dětí...ta práce mě naplňovala, ale přestěhovala jsem se sem a už pro mě byl problém dojíždět...začala jsem hledat novou práci...takovou, abych mohla pracovat s dětmi...a vlastně můj přítel mě navedl na to, abych si podala žádost o zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu...“
6. Souviselo rozhodnutí stát se pěstounem na PD s Vašimi životními zkušenostmi? „...no, vlastně ano...pro mě bylo důležité, být s dětmi...“

7. S jakými reakcemi ve svém blízkém okolí na Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PD jste se setkala? „...*reakce...žádné negativní jsem neměla...sousedí...jako dobrý...*“ Někdo Vám to chtěl rozmlouvat? „...*ne, nikdo...spíš mi i v práci fandili...*“
8. Bylo pro Vás absolvování speciální přípravy přínosem? „... *určitě ano...tahle příprava byla fakt náročná...jak psychicky, jako že jsme fakt nevěděli, jestli nás vyberou nebo ne, tak časově...je jasný, že vás musí prověřit od A do Z, ze všech stran, i jaký jsme měli dětství...je fakt, že ne každý projde...bylo to náročný, ale mělo to smysl...*“
9. S jakými překážkami jste se setkala při přípravě na výkon PPPD?“ „...*já si myslím, že ne...s překážkami ne...bylo to ale časově náročné...ale jako ne...žádné překážky určitě ne...*“
10. Jaký přínos PPPD shledáváte pro dítě? „...*hlavně že nebudou v ústavu...je hezký, když mohou žít jako jiní... některé maminky jim nemohou dát takový život, jaký by chtěly...*“
11. Má podle Vás PPPD i některá negativa pro dítě? „...*vůbec nevím...ted'... potřebovala bych vědět otázku dopředu...*“
12. S jakými úskalími jste se setkala při výkonu PPPD? „...*to je jako třeba, když rodiče jsou nespokojení?...ostříhala jsem holčičku nakrátko a oni denně pětkrát volali...později, po případové komisi, kdy se dala pravidla, co se může a co ne, se to uklidnilo...protože pak nás telefonáty rozhazují a člověk je nervózní a přenáší to na děti...jedna maminka mi psala dopisy, co můžu a co nemůžu...jinak jako ne...je to krásná práce, tohle...*“
13. Jakým způsobem ovlivnil výkon PPPD chod Vaší rodiny? „...*všechno se točí kolem dětí, ale je fakt, že mám bezvadnýho přítele, který mě hrozně pomáhá...když už jsem byla unavená, přítel si ho vzal...děti jsou na prvním místě...je fakt, že i přijede syn a kdykoliv jsem potřebovala, tak mi pohlídal...ta rodina to bere perfektně...*“
14. Změnila byste vzhledem k nabytým zkušenostem některá svá rozhodnutí? „...*určitě ne...každý dítě je jiný, každá zkušenost i negativní je dobrá a posune vás dopředu...*“
15. Naplnil výkon PPPD Vaše očekávání? „...*to určitě jo...to jako, já jsem šťastná, že to dělám a že těm dětem můžu pomoci...i když je to kolikrát náročnější, ale jsem za to ráda...a jako věřím, že jednou se rozhodnu a půjdu do té dlouhodobý...*“

C. Transkripce rozhovoru – respondentka Johana

1. Jak dlouho jste pěstounem na PD? „...máme za sebou jeden rok...“
2. Mohla byste, prosím, představit členy Vaší rodiny? „...s manželem máme 4 děti, ale žije s námi už jen naše nejmladší dcera, která ještě studuje...“
3. Kolik dětí již bylo svěřeno do Vaší péče? „...jen 2 holčičky, sestry...“
4. Kolik svěřených dětí máte v nyní v pěstounské péči? „...ted’ jsme právě volní, holčičky jsme odevzdali v prosinci...“
5. Jaké okolnosti ovlivnily Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PPPD? „...pracovala jsem dlouhou dobu v domově důchodců, takže práce s lidmi pro mě není problém...moje vlastní děti už odrostly...vnouče sice mám, ale je dost daleko... už mě nebavilo být v důchodáku, kde lidi umírají a měla jsem prostě potřebu být s malými dětmi...měla jsem k tomu prostě důvody osobní, vlastně bylo to z ryze sobeckých důvodů, určitě ne finančních...“
6. Souviselo rozhodnutí k výkonu PPPD s Vašimi životními zkušenostmi? „...asi jo...měli jsme čtyři děti, byly po dvou letech po sobě a děti přitahují děti, takže jsme jich měli pořád na dvoře plno...vlastně už tenkrát jsem se starala i o cizí...“
7. S jakými reakcemi ve svém blízkém okolí na Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PD jste se setkala? „...určitě nebyly negativní...většina lidí se divila, že nechci už mít klid...do toho dotazníku jsem napsala 1 – 2 děti, i když asi bychom zvládli i víc, nějakou sourozeneckou skupinu...“ Takže Vám nikdo PPPD nerozmlouval? „ne, to vůbec...“
8. Bylo pro Vás absolvování speciální přípravy přínosem? „...já jsem je tam trošičku štvála, protože v praxi mezi dětmi a důchodci není víceméně rozdíl...mělo to svůj přínos, ale pro mě tam bylo spoustu věcí stejných – nakrmit, přebalit a mít rád. Rozdíl byl v tom, že jsem byla doma a mohla jsem si plánovat náš čas sama. V tomhle směru to bylo pro mě lepší. Další věc je, že ty děti můžete něco naučit...“
9. S jakými překážkami jste se setkala při přípravě na výkon PPPD? „...překážky asi žádný...i zaměstnavatel mi vyšel vstříc, takže jsem si dopředu mohla naplánovat volno na ten kurz...i manžel je registrovaný pěstoun a měl to s tím volnem taky jednoduché...“
10. Jaký přínos PPPD shledáváte pro dítě? „...v případě těch holek, co jsme měli my, to mělo velký úspěch... pro tu větší (byly jí 4 roky) bylo úžasný, že druhý den dělala to, co včera a že věci byly na stejném místě jako dnes...“

11. Má podle Vás PPPD i některá negativa pro dítě? „...já nevím, já jsem si to užívala...v první chvíli z toho byly holky špatný, protože jsem po nich chtěla, aby jedly u stolu a tak. Myslím, že pro tu menší (1,5 roku) je ten rok strašně dlouhá doba, protože si s námi udělala takový těsný vztah...myslím si, že pak může mít problém v budoucnu...podle mě tohleto není dotažený...i když je to strašně individuální – té starší to bylo doopravdy fuk...byla kočovnice...“
12. Setkala při výkonu PPPD s nějakými úskalími? „...ne, všechno bylo v pohodě...mě se spolupracovalo dobře i s úřadama...natrefila jsem na úžasnou ženskou, která se snaží pomoc dětem...všechno je to o lidech...já jsem se setkala s úžasnýma lidma, takže žádný problém...“
13. Jakým způsobem ovlivnil výkon PPPD chod Vaší rodiny? „...no, to je ono...domácnost vám obrátí naruby, soukromý život vám obrátí naruby, partnerský život vám obrátí naruby, prostě všechno...holky při hraní hrozně řvaly, takže v té době naše nejmladší dcera chodila v rámci školy na praxi, byla tam do noci a ráno se chtěla vyspat a to nešlo. A řekla bych, že i když už byla fakt velká, skoro dospělá ze začátku tam byla žárlivost...vždycky říkala, že takhle jsme si s ní nehráli...“
14. Změnila byste vzhledem k nabytým zkušenostem některá svá rozhodnutí? „...asi ne, asi jsem ráda, že jsem do toho šla...když jsem absolvovala ten kurs, tak nám začali promlouvat do duše, že existují i dlouhodobí pěstouni...ale do toho bych nešla. Důvodem je věk...kdybych byla o deset let mladší, tak jo, ale takhle...chtěla bych je dovést k tomu, aby se ty děti postavily na vlastní nohy a to bych už asi nezvládla...“
15. Naplnil výkon PPPD Vaše očekávání? „...já jsem žádná divoká očekávání neměla... takže nevím, co na to mám říct...určitě jsme někomu pomohli, a to jsme chtěli. Na kurzu nás děsili týranými dětmi, jak to s nimi bude těžký, a to holky nebyly...“

D. Transkripce rozhovoru – respondentka Linda

1. Jak dlouho jste pěstounem na PD? „...5 let, byli jsme vlastně mezi prvními...“
2. Mohla byste, prosím, představit členy Vaší rodiny? „...máme 3 děti, 2 dospělé, ty už s námi nebydlí a dvanáctiletý syn...“
3. Kolik dětí již bylo svěřeno do Vaší péče? „...dohromady 7...“
4. Kolik svěřených dětí máte v nyní v pěstounské péči? „...ted' máme tuhle princeznu...je jí 6 a půl měsíce...“
5. Jaké okolnosti ovlivnily Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PPPD? „...já prostě žádné okolnosti nemám. Když jsem já o tom začala uvažovat, tak těch rodičů nebylo

moc. Poprvé jsem o tom slyšela, když jsem jela v autě a reklama, která šla tenkrát v rádiu, se mi prostě nevymazala...sedla jsem k internetu a vyhledala nějaký informace... pak jsme i s manželem zajeli na krajský úřad, a zrovna shodou okolností měli přijet manželé Hláskovi, takže jsme měli možnost si vyslechnout jejich povídání... a už to bylo... “

6. Souviselo rozhodnutí k výkonu PPPD s Vašimi životními zkušenostmi? „...ne...vůbec nevím, proč mě to napadlo...nikoho takovýho jsem neznala...bavilo mě být doma s dětmi...tak asi jen to... “
7. S jakými reakcemi ve svém blízkém okolí na Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PD jste se setkala? „...když jsme chodili na přípravu, tak jsme to řekli asi jenom rodičům. Nikomu jinému jsme to neříkali. Ale protože si člověk musí brát dovolenou, musela jsem to říct v práci. Naštěstí můj nadřízený byl člověk, který měl zkušenosti s adoptí a fandil mi, cítila jsem od něho podporu a bylo to pro mě jednodušší. Protože nikdy nevíte, jestli vás vezmou a musíte dát pak výpověď a tak... “
8. Bylo pro Vás absolvování speciální přípravy přínosem? „...no, pro mě rozhodně! Nové věci...hrozně moc. Školili nás slovenští odborníci, měli hodně zkušeností, protože Slovensko je a bylo v tomhle napřed a oni měli zkušenosti s dlouhodobou PP i s adoptí. Oba byli taky psychologové, takže super příprava, ze které čerpáme dodnes. Myslím si, že dnes tak kvalitní přípravu fakt nemají. Hlavně to bylo takovou tou prožitkovou formou, což bylo skvělé... “
9. S jakými překážkami jste se setkala při přípravě na výkon PPPD? „...já s žádnými...všechno to bylo nové, i pro paní ospoďačku...to papírování bylo hrozný...něco jsme podepsali a za týden nám volali, že musíme podepsat něco jiného a tamto neplatí... “
10. Jaký přínos PPPD shledáváte pro dítě? „...u těch miminek je to jasný...že nejsou ani chvíli sami...mají pořád náruč...stále jsme jim nablízku...ty ruce, který jsou připravený...to je to nejdůležitější!“ A co větší děti? „...u těch větších je nejdůležitější nastavit pravidla, i když ze začátku je to boj...a pubertáci...tam si myslím, že pokud mají nějaké výchovné problémy, tak nepatří k nám, do PPPD...my bychom si měli vzít třeba ty, jejichž rodiče se třeba nemohou starat, protože jsou dlouhodobě nemocní nebo musí do vězení či na léčení... “
11. Má podle Vás PPPD i některá negativa pro dítě? „ne, vždycky je to o lidech...setkává se tam spousta lidí, často se spolupracuje i se soudci (u nás nejsou specialisté na rodinné právo) a oni nespěchají...pořád se na něco čeká, což je fakt nešťastný... “

12. S jakými úskalími jste se setkala při výkonu PPPD? „...no, to jsou ti soudci...dbá se až moc na práva biologických rodičů a často se stává, že rodina selže a pak si to dítě přehazují jak horkej brambor. Za ten rok by měli posoudit, zda je vše v pohodě a ne to zkoušet...a co tu chybí, to je sanace rodiny – to je velký negativum pro mě...myslím si, že nemají brát děti jen proto, že nemají, kdy bydlet...“
13. Jakým způsobem ovlivnil výkon PPPD chod Vaší rodiny? „...no, ovlivnil hodně, ale není to jako ve smyslu, že nám to přineslo nějaké problémy. Nehraji si na školní rok, ale na to, od kdy do kdy máme dítě...je to pořád o dítěti, dítěti...“
14. Změnila byste vzhledem k nabytým zkušenostem některá svá rozhodnutí? „...ne, určitě bych do toho šla znovu, protože to je taková nejsmyslnější věc, kterou jsem zatím vymyslela...jsem ráda za tu zkušenost...i kdybychom měli pomoci jednomu dítěti, tak to nám nikdo neodpáře. Ale je to těžký...to je...ale nedá se to dělat dlouho...“
15. Naplnil výkon PPPD Vaše očekávání? „...ano, je to hodně spojený s tou předchozí otázkou...mám radost, že jsme pomohli jiným dětem...“

E. Transkripce rozhovoru – respondentka Evelína

1. Jak dlouho jste pěstounem na PD? „...jsem pěstounem na přechodnou dobu od roku 2015, takže tři roky...ale měla jsem zájem už dříve...ale nebylo mi to doporučeno, kvůli mému nejmladšímu synovi...byl ještě moc malý...“
2. Mohla byste, prosím, představit členy Vaší rodiny? „...takže...já, můj manžel a naše tři děti. Holky jsou už velký, obě pracují jako vychovatelky na internátní škole, prostě se v tom našly a náš nejmladší, tomu je dvanáct a je to zlatíčko...“
3. Kolik dětí již bylo svěřeno do Vaší péče? „...zatím jsme měli 2 holčičky. Jedna u nás byla 1 a půl roku a druhá od svého 4tého dne života do sedmi měsíců. Teď jsem zarezervovaná pro 2 zlatíčka, sourozence, pětiletého chlapce a 2,5 holčičku...“
4. Kolik svěřených dětí máte v nyní v pěstounské péči? „...čekám na ty dvě zlatíčka, takže jsem už od října v evidenci a už mám pocit, že jsem nevyužitá...kdyby to měla trvat ještě chvíli, tak se ukoušu nudou...“
5. Jaké okolnosti ovlivnily Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PPPD? „...prostě děti...já ty děti prostě miluju...já jsem už od mala vyhledávala miminka, kočárky...já jsem taková mamina prostě už od mala...já bych si mohla pořídit třeba 10 dětí, já jim naslouchám, já je miluju...to naslouchání je fakt důležitý...“
6. Souviselo rozhodnutí k výkonu PPPD s Vašimi životními zkušenostmi? „...jo, jo, určitě jo...kromě toho mého milování miminek od mala, jsem pracovala ve škole

jako kuchařka...tam mi děti nosily obrázky, dárečky, měli mě rády a já je...pak jsem ale byla ze zdravotních důvodů rok doma a doktor mi řekl, že si mám najít méně náročné zaměstnání...neuměla jsem si představit, že budu bez těch dětí...a tam přišel ten zlom...přišel tenhle nápad...přišel jak z čistého nebe a bylo to...možná mě i ovlivnilo to, že z manželovy strany jsou tam děti od švagrové, které doma nebyly spokojené (bylo tam týrání) a utíkaly k nám...měli jsme být jejich ochránci, což se ale zase nelíbilo jejich rodičům... “

7. S jakými reakcemi ve svém blízkém okolí na Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PD jste se setkala? „...určitě obdiv, u spoustu lidí fakt obdiv...ale samozřejmě se našli i tací, kteří si myslí, že to dělám pro peníze a další, co mi říkali, že jsem blázen, že si беру další děti, když ty moje už vyrostly...ale převážně převažuje ten obdiv, kamarádky mi fandí, volají mi, kdy už budu mít další miminko... “
8. Bylo pro Vás absolvování speciální přípravy přínosem? „... jo, určitě...byla jsem i s manželem, který jezdí s kamionem...bylo to časově náročné...kolikrát on psal úkoly, které jsme dostaly v autě, přijel domů, osprchoval se a jeli jsme...příprava spoustu lidí odrazuje, je to hrozně náročný...my jsme jezdili na sezení, oni jezdili k nám, zkoumala nás psychologka a to, jestli nás schválí nebo ne...to bylo tak náročný...když nám zavolali, že jsme schválení, tak jsem se rozbřečela... “
9. S jakými překážkami jste se setkala při přípravě na výkon PPPD? „...kromě toho, že manžel musel mít všechno načasovaný, byl všechno bez problémů...jediná překážka byl doopravdy čas...měli jsme perfektní lektorky i na té přípravě jsme se sešli takoví všichni v pohodě...já jsem do toho byla hrozně zapálená, těšila jsem se, že se zase dozvím něco nového... “. Čerpáte z této odborné přípravy? „...ale jo...i když já hlavně požívám selský rozum a srdce... “
10. Jaký přínos PPPD shledáváte pro dítě? „...to, že je člověk piplá, dává jim lásku, mazlí se s nimi...když člověk vidí, jak ty děti vyrostou, to je úžasný, že můžou žít jako v běžné rodině... “
11. Má podle Vás PPPD i některá negativa pro dítě? „...no, nevím...možná když jsme měli tu holčičku jeden a půl roku, tak to už je podle mě moc. Paní z OSPODu nějak nespěchala a stále věřila mamince, že se k ní bude moci naše holčička vrátit. Pak měla právě problém s přechodem k nové mamince...jakože si k nám vytvořila dost silnou vazbu...ale jinak všechno v pořádku... “
12. S jakými úskalími jste se setkala při výkonu PPPD? „...já jsem měla zatím jen dvě holčičky, a tam bylo všechno v pohodě... všechno to bylo tak, jak mělo...i když vlastně

to by se dalo říct, že je to úskali...budoucí maminka na mě udělala takový podraz s paní ze sociálky. Sepsalí nějaký papír a předávání naší holčičky bylo ze dne na den a já jsem nemohla nic dělat. Myslela jsem si, že ji budeme předávat postupně, aby jí to neublížilo a mohla si zvyknout. To jí nemůžu zapomenout...ale vím, že dnes bych se už bránila...kdyby se to opakovalo, tak bych ji nepustila...vím, že na to mám právo, ale neměla jsem zkušenosti...mluvila jsem potom i s psychologkou a vím, že to bylo špatně...”

13. Jakým způsobem ovlivnil výkon PPPD chod Vaší rodiny? *„...změny nebyly žádný...my jsme byly stmelený, a to nás stmelilo ještě víc...my je milujeme a rozmazlujeme...moje práce nás dala ještě víc dohromady...”*
14. Změnila byste vzhledem k nabytým zkušenostem některá svá rozhodnutí? *„...ne, určitě ne...šla bych o toho ještě s větším nadšením...”*
15. Naplnil výkon PPPD Vaše očekávání? *„...očekávání?...na 1000 procent...ani ne na 100, ale opravdu jo...mě to tak strašně naplňuje...já jsem s nimi šťastná...”*

F. Transkripce rozhovoru – respondentka Marika

1. Jak dlouho jste pěstounem na PD? *„...jsem pěstounem na přechodnou dobu čtvrtým rokem...”*
2. Mohla byste, prosím, představit členy Vaší rodiny? *„...ano, samozřejmě...žiji s manželem a máme spolu tři dospělé dcery, které mají již své vlastní domácnosti...”*
3. Kolik dětí již bylo svěřeno do Vaší péče? *„...naší rodinou zatím prošlo pět dětí...”*
4. Kolik svěřených dětí máte v nyní v pěstounské péči? *„...ted’ právě mám v péči pětiletého divocha...”*
5. Jaké okolnosti ovlivnily Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PPPD? *„...vždy jsem měla ráda děti...mám svoje tři a chtěla jsem mít ještě jedno, ale manželovi se do toho už nechtělo...hlídla jsem děti kamarádek a známých a vlastně tahle myšlenka vyšla právě od nich...ptali se mě, proč nedělám pěstounku...začala jsem o tom přemýšlet a bylo to...”*
6. Souviselo rozhodnutí k výkonu PPPD s Vašimi životními zkušenostmi? *„...tak jako mě to s holkama doma bavilo a jak jsem říkala, chtěla jsem další dítě...ale že bych měla nějaké zkušenosti z dřívějšíka, to ne...až asi ten mateřský pud...”*
7. S jakými reakcemi ve svém blízkém okolí na Vaše rozhodnutí stát se pěstounem na PD jste se setkala? *„...nikdy se to nestalo...jako negativní zkušenosti jsem neměla...ale u jedné kamarádky jsem se bála její reakce...ani mě nikdo neosotočoval,*

že to dělám pro peníze...“ Nikdo Vám Vaše rozhodnutí nerozmlouval? „...ne, to ne...“

8. Bylo pro Vás absolvování speciální přípravy přínosem? „...určitě, na sto procent...protože kdybychom přípravu neměli, tak bych nevěděla, že to, jak se dítě chová, je v jeho situaci vlastně normální...fakt bych to nechápala...člověk, který se s tím nezabývá, by nevěděl...“
9. S jakými překážkami jste se setkala při přípravě na výkon PPPD? „...hmmm...překážkami...nevím, jestli je to překážka...jsem introvert a měla jsem problém s prožitkovými aktivitami, ale daly mi hodně...a pak ta časová náročnost...já jsem byla na pracáku, takže žádný problém, ale manžel si musel brát často dovolenou...“
10. Jaký přínos PPPD shledáváte pro dítě? „...naprosto zásadní...vlastně to dítě, když je v ústavu, tak se chová úplně jinak než v rodině a pak je to vidět při tom předávání...děti, co přicházejí od nás, fungují pak jako normální děti...naučí se u nás navazovat vztahy...“
11. Má podle Vás PPPD i některá negativa pro dítě? „...přemýšlím...nic mě nenapadá...“
12. S jakými úskalími jste se setkala při výkonu PPPD? „...já zatím snad se žádnými...ale vím, že jsou problémy se soudy, někde i s OSPODem...ted' mě napadá, že vlastně to papírování...s každým dítětem musíte vždycky na úřad práce, žádat o dávky, často nemáte třeba rodný list, kartičku zdravotní pojišťovny a místo toho, abychom se jim mohli věnovat, běháme po úřadech...“
13. Jakým způsobem ovlivnil výkon PPPD chod Vaší rodiny? „...to taky hodně...za první nikdy tady není klid (smích)...ne, ale to nemyslím špatně...všichni v našem věku mají klid, pořizují se psy, ale my se nenudíme...máme spoustu nových známých, jezdíme na místa, kdy jsme nikdy nebyli...je to daleko akčnější život, než jsem si představovala...“
14. Změnila byste vzhledem k nabytým zkušenostem některá svá rozhodnutí? „...asi ne...nevím, jestli byly všechny správné nebo ne, ale když už se jednou udělají...“
15. Naplnil výkon PPPD Vaše očekávání? „...určitě, ale je to daleko náročnější, než jsem si myslela...tam je problém v tom, že nevím, kolikrát je člověk schopný zvládnout předání dítěte a kolikrát to unese...vy vlastně musíte udělat všechno proto, aby dítě mělo rádo někoho jiného, ale vlastně chcete, aby mělo rádo vás...“